

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет економіки та управління
Кафедра економіки та економічної теорії

Ставський Владислав Вадимович

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА / Effectiveness evaluation of the enterprise production
activity

спеціальність: 051 «Економіка»
освітньо-професійна програма – Економіка та управління підприємством
Випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала:
студентка групи ЕЕПм-21
Ставський В.В.

_____

підпис

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Навольська Н.В.

_____

підпис

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

“ ___ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **В.В. Козюк**

підпис

Тернопіль – 2020

Зміст

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Сутнісна характеристика ефективності виробничої діяльності підприємства.....	8
1.2. Фактори забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства.....	17
1.3. Методика оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»	
2.1 Дослідження ринку молока та молокопродуктів України	29
2.2 Аналіз фінансових-економічних показників діяльності підприємства	35
2.3 Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства.....	49
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1 Резерви підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.....	61
3.2. Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємства.....	66
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. Провідним аспектом оптимального функціонування сучасного підприємства в конкурентних умовах ринку є забезпечення ефективності його господарської діяльності. Необхідність оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства зумовлюється потребами формування нових цілей, принципів та засад господарювання орієнтованих на задоволення потреб споживачів та вимог ринку. Оцінка ефективності виробничих процесів являє собою інтегровану частину комплексної системи цілей розвитку підприємства, яка охоплює ряд факторів та заходів, що визначають рівень організації виробництва. Управлінські рішення в даному випадку мають на меті раціоналізацію виробництва за певних трудових, технічних і технологічних умов, що полягають у забезпеченні функціонування підприємства без непередбачуваних і значних витрат, виявленні та використанні в короткі терміни резервів підвищення ефективності виробництва. Оцінка ефективності займає важливе місце в системі управління діяльністю підприємства, оскільки являє собою ефективний інструмент для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльністю підприємства. Результати оцінки складають основу для прийняття управлінських рішень, при цьому вони можуть бути використані як для визначення стратегічних, так тактичних цілей. Таким чином, питання забезпечення правильної оцінки ефективності виробничої діяльності підприємств, у сучасних нестійких умовах, набуває актуальності і потребує вивчення.

Над теоретичними і практичними аспектами оцінки ефективності виробничої діяльності працювало багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: Ф. Друкер, Дж. Блек, Д.С. Синк, Ю. Ф. Шрейдер, Н.М. Бондар, А.І. Ільїн, Т.П. Макаровська, А.М. Матлин, А.А. Барсова, В. Андрейчук, О.Д. Шеремет, В.І. Осипов, В.В. Ковальов, К. Салига, Р.С. Сайфулін та інші. Проте, варто зазначити, що питання щодо вдосконалення методів оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства, його реалізації, а також необхідності

актуалізації його складових у процесі стратегічного управління підприємством залишаються досить дискусійними і вимагають подальшого теоретичного та методичного обґрунтування, що обумовило вибір і актуальність теми дипломного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій і пропозицій щодо оцінювання ефективності виробничої діяльності підприємств та обґрунтуванні доцільності їх використання.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких основних завдань:

- визначити та уточнити сутність ефективності виробничої діяльності підприємства;
- визначити фактори забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства;
- дослідити методи оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства ;
- провести дослідження ринку молока та молокопродуктів України;
- здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
- провести оцінку ефективності виробничої діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
- розробити та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінки ефективності виробничої діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Предметом дослідження є теоретичні і методичні підходи до оцінювання ефективності виробничої діяльності підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною основою даного дослідження є базові положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань ефективності функціонування підприємств.

Інформаційною базою дослідження являються законодавчо – нормативні акти України щодо регулювання діяльності підприємств, статистичні дані Державного комітету статистики України, Головного управління статистики у Тернопільській області, матеріали періодичних видань, первинні документи та річні звіти ПрАТ «Тернопільський молокозавод», публікації вітчизняних та зарубіжних науковців, наукові публікації за темою дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання у виробничо-господарській діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» для підвищення ефективності його розвитку.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. Основні положення роботи доповідались і обговорювались на конференціях: II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку сучасних підприємств» (м. Тернопіль, 15 травня 2019р.); V Ювілейний науково-практичній конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю «Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі» (м. Тернопіль, 12 листопад 2020р.)

Структура й обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутнісна характеристика ефективності виробничої діяльності підприємства

Перехід до ринкового механізму господарювання корінним чином змінив спрямованість розвитку суспільного виробництва. Це відобразилося на умовах здійснення господарської діяльності. Першочергово постають завдання економічної доцільності функціонування підприємства на ринку. На це чітко вказує скорочений обсяг реалізованої продукції, загострення проблеми зайнятості. В умовах, коли підприємства відчувають недолік фінансових ресурсів для інвестування в модернізацію, реконструкцію і оновлення основного капіталу з метою виходу на ринки з конкурентоспроможними продуктами найважливішим і виявлення внутрішніх резервів підприємств і їх використання для поліпшення господарської діяльності.

При вирішенні завдання економічної доцільності функціонування підприємства на ринку - важливішого завдання для значної кількості підприємств, постають й завдання з ефективності його функціонування, а також чітке зазначення напрямків з її підвищення.

Проблема ефективності - одна з головних проблем, яка властива будь-якій суспільно-економічній формації. Що стосується соціалістичного способу господарювання, то у цю категорію вклали більше показний, ніж дійсний зміст, тому це поняття було скоріше гаслом, ніж дійсним відношенням результатів виробничої діяльності до затрат живої та уречевленої праці. Достатньо часто забезпечення пріоритетності результату вимагало поглинання нескінченної кількості ресурсів, які надходили централізовано, і це призводило до послаблення інших важливих галузей економіки. Що стосується цього підходу до ефективності виробництва, то він відповідав пануючій тоді економічній

системі. Необхідність подальшого дослідження проблеми ефективності суттєво посилюється у зв'язку з побудовою ринкової економіки і розвитку якісно нового внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання [1, с. 6].

Поняття «ефективність» тісно пов'язане з поняттям «ефект». Сам термін «ефект» (від лат. *effectus* – дія, результат) - в широкому розумінні означає результат будь-якого процесу. Тому і ефект і результат можливо розглядати як тотожні поняття. Але, у деяких випадках ці терміни розмежовують. При цьому під умовним поняттям економічний результат мають на увазі загальний результат (зокрема, виручка, дохід), а під поняттям економічний ефект – чистий результат (зокрема, прибуток). Тому, згідно цієї трактовки, ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [8].

Існує значна кількість трактувань щодо визначення сутності поняття «ефективність». Кількість авторів і надані ними визначення, свідчать про дискусійність питання щодо визначення сутності категорії «ефективності». Такі автори, як Орлов П.А. та Сініцина Т.А. пояснюють цю категорію як відношення ефекту (результату) до витрат або ресурсів, що були витрачені на його отримання [24,30,53]. Тоді як Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Устенко О.Л., Лямець В.І., Тевяшев А.Д., Нусінов В.Я., Турило А.М., Темченко А.Г. трактують це поняття як досягнення певних результатів [36,30,53]. Тобто, традиційно ефективність визначає відношення результату (ефекту) до витрат, що забезпечує його отримання. Вона розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва.

Ефект може бути як позитивним, коли зміни є корисними, так і негативним, коли зміни деструктивні, або нульовим, коли змін немає. Визначення ефективності виробництва полягає в оцінці його результатів. Під результатом взагалі розуміють остаточний результат (висновок), що завершує собою будь-який процес. Діяльність підприємства буде безрезультативною, якщо вона не завершується виключно вигодою для підприємства. Отже,

результатом поточної діяльності підприємства є виготовлення продукції або надання послуг, які воно повинно здійснювати відповідно до його статуту

Вищевказану кількість визначень щодо поняття «ефективність» можливо виділити за окремими підходами: теоретико-сутнісним, методологічним, цільовим і системним (табл.1.1). Отже, ефективність є складною, багатогранною, комплексною категорією, для визначення якої необхідно враховувати низку умов, чинників, підходів.

Таблиця 1.1

Традиційні підходи до визначення сутності ефективності

Теоретико-сутнісний підхід	
Автор(и)	Суть ефективності (згідно даного підходу)
В. Габор	"Ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь-яких затрат, комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили"
С.Покропивний, В. Колот	"Ефективність – відносний показник, що співвідносить отриманий ефект з витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту, один із показників оцінки фінансово-господарської діяльності"
М. Ільчук, Т. Іщенко	"Ефективність – це зіставлення екомічного результату (вигод від бізнесу) з витратами для досягнення цього результату"
Цільовий підхід	
Л. Пархоменко	"Ефективність відображає дію об'єктивних економічних законів, виступає формою вираження мети виробництва, означає результативність, міру одержання корисності"
Ф. Савченко	"Ефективність відображає рівень досягнення об'єктивної мети матеріального виробництва, здійснення його основних виробничих функцій"
Системний підхід	
В. Адрійчук	"Ефективність – це результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили з врахуванням умов зовнішнього і внутрішнього середовища"

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [1,3,24,53]

Пропонуємо інтерпретацію підходів щодо визначення сутності поняття ефективність, з виділенням наступних підходів: витратного (ресурсного), цілеспрямованого, «зацікавлених сторін» та «відповідності еталону» (рис.1.1).

Розглядаючи різні аспекти ефективності, науковці також поділяють її за видами. Такі класифікаційні категорії змінюють залежно від вибору характеристик чи критеріїв поділу. Наприклад, Ващенко А.А. розглядав

ефективність економічну та соціальну [7]. Соціальна ефективність, на його думку, – це відповідність результатів господар-ської діяльності головним соціальним потребам, цілям суспільства та інтересам окремої людини.

Рис. 1.1. Основні підходи до визначення сутності категорії «ефективність»

Примітка. Сформовано автором на основі джерела [3]

Автор А. Череп та Є. Стрілець [50] розглядають окрему категорію, що поєднує в собі соціальну ефективність та ефективність виробництва - ефективність суспільного виробництва, яку вони характеризують як ключову узагальнюючу характеристику його результативності, що вимірюється відношенням величини створених товарів і послуг до сукупних затрат суспільної праці. Також науковці виокремлюють різні рівні такої ефективності: макро-, мезо- та мікро . На рівні національної економіки ефективність суспільного виробництва відображає відношення розмірів створеного за певний період національного доходу до затрат суспільної праці;

на рівні галузі, об'єднання, підприємства – відношення величини чистої продукції до затрат суспільної праці у кожній з цих сфер.

Класифікацію ефективності також здійснюють за видами економічної діяльності, за відношенням до об'єкта, за сферою застосування, за призначенням і методами розрахунку тощо. Зокрема, за сферою застосування розрізняють загальну, локальну і часткову ефективність [3]. Загальна ефективність характеризує ефективність виробництва на підприємстві загалом; часткова – ефективність використання в процесі виробництва певних ресурсів (предметів і засобів праці, капітальних вкладень, робочої сили тощо), а локальна – окремі стадії виробництва, розподілу, обміну та споживання. Важливо знаходити такі методи управління, переходячи від рівня держави до окремих підприємств, які б відповідали інтересам економіки загалом і окремих її ланок.

За критерієм сфери діяльності науковці так класифікують ефективність: бюджетна; інвестиційна; соціальна; економічна; правова; інноваційна; ефективність інтеграції страхових компаній з банками [10].

Оскільки у практиці управління підприємствами при здійсненні економічних розрахунків здебільшого оцінюють рівень ефективності використання окремих видів витрат і ресурсів чи економічну ефективність виробництва загалом та аналізують вплив різних організаційно-технічних заходів на показники діяльності підприємства, обираючи кращі варіанти організації виробництва чи запровадження нової техніки, технології, то за призначенням і методами розрахунку ефективність поділяють на абсолютну та порівняльну. Абсолютна економічна ефективність характеризує загальну віддачу від використання ресурсів і витрат та визначається загалом по підприємству, а порівняльна – економічні переваги раціонального використання ресурсів і витрат одного варіанту над іншим.

Хоча й видається розподіл ефективності на народногосподарську та госпрозрахункову дещо застарілим, проте вона подається як окрема класифікаційна категорія багатьма науковцями, зокрема, в працях Г. Тарасюк,

Л. Шваб, Л. Федулової, А. Рагудіна, О. Зайцева та інших. Народногосподарська ефективність визначається на основі інтересів, мети і завдань народного господарства, тобто економіки загалом, а госпрозрахункова відображає результати діяльності та витрати окремого підприємства (об'єднання). У принципі, такий розподіл за своїми кваліфікаційними характеристиками перегукується з поділом ефективності на рівні макро- та мікро- [24].

Поширеною також є класифікація за об'єктами визначення: ефективність діючого виробництва на всіх його рівнях; розвитку науки і техніки; капітальних вкладень, які використовуються для будівництва, реконструкції, технічного переозброєння підприємства з метою випуску нової продукції, збільшення обсягів виробництва; зовнішньоекономічних зв'язків; охорони навколишнього середовища [21].

Найбільш часто вживаною ознакою для класифікації ефективності є вид результату (ефекту), або «за наслідками дії». З огляду на дану ознаку поряд із економічною ефективністю виділяють також соціальну, екологічну ефективність.

Усе більше уваги в умовах загострення протиріч господарського життя приділяють останнім часом розвитку соціальної ефективності, чому сприяє переорієнтація на концепцію стабільного соціально-економічного розвитку людини, яка має за основу принцип – економіка існує для розвитку людини, а не людина для розвитку економіки.

На рівні підприємства соціальна ефективність формується як ступінь задоволення потреб колективу робітників, його власників у засобах і умовах життєзабезпечення та проявляється у скороченні тривалості робочого тижня, збільшенні кількості робочих місць, поліпшенні умов праці та побуту [2]. Із соціальною тісно взаємопов'язана екологічна ефективність, оскільки створення екологічно безпечного довкілля є необхідним чинником, що істотно впливає на формування нормальних умов життєзабезпечення працівників підприємства і населення країни в цілому.

Проявом екологічної ефективності є поліпшення стану довкілля, безпеки життя, тощо. Виокремлення соціальної та екологічної складових ефективності викликано потребою в існуванні індикатора для означення гармонійного розвитку виробництва. Їх розгляд взаємопов'язаний із економічною ефективністю та супроводжується позитивними зрушеннями в економічній сфері діяльності підприємства, зміцненням екологічної безпеки і розгортанням соціальних програм.

Розповсюдженою також є класифікація ефективності «за характером витрат». За даною ознакою розрізняють ефективність використання ресурсів, що залучено, та ефективність витрат. У межах ефективності використання ресурсів виділяють ефективності за окремими ресурсами, а саме – ефективність виробничих фондів, трудових ресурсів, нематеріальних активів, фінансових ресурсів, тощо. У межах ефективності витрат – ефективність поточних витрат, капітальних витрат, сукупних витрат та ін [25].

Розгляд підприємства з огляду теорії людських відносин є підґрунтям для виділення ефективності за рівнем організації визначеного процесу. Виділяють індивідуальну, групову та організаційну ефективність, що відбивають рівні виконання завдання, а саме – конкретним робітником, членів визначеної групи, та сукупний ефект в цілому по підприємству.

Деяко іншою, проте також ієрархічною є класифікація ефективності, що представлено в праці Косянчука Т.Ф. [24]. Автор будує ланцюг від «ефективності продукції» до «ефективність фірми», виділяючи різні об'єкти ефективності, а саме – «ефективність виробництва», «ефективність організаційної одиниці», «ефективність філії». Вважаємо, що ознакою для виділення означених видів ефективності є «об'єкт оцінювання».

За «метою визначення» в економічній літературі виділяють абсолютну та порівняльну ефективності. Перша відображає загальну ефективність діяльності підприємства за певний проміжок часу, друга – наслідки порівняння. «Вид економічної діяльності» також є ознакою для класифікації ефективності. Саме це зумовлює численність робіт із урахуванням галузевих особливостей

оцінювання ефективності у виробничій, банківській, страховій, фінансовій та інших сферах діяльності [30].

Наведені характеристики ефективності доводять її складність та різноаспектність. Тому, на основі аналізу праць і наукових підходів вітчизняних та іноземних науковців до розподілу економічної ефективності за різними видами та ознаками пропонуємо власну класифікацію (рис. 1.2).

Розглядаючи характеристики, суть та види ефективності, доцільно зробити акцент на економічну ефективність, не розкриваючи суті інших видів ефективності, серед яких виокремлюють соціальну (відображає відповідність витрат і соціальних результатів діяльності підприємства цілям і соціальним інтересам суспільства), екологічну (відображає відповідність витрат й екологічних результатів інтересам держави і суспільства) тощо.

Рис. 1.2. Класифікація ефективності за видами діяльності підприємства

Примітка. Ілюстрація складена автором на основі джерела [1; 8; 9]

Оскільки, кожне підприємство, прагнучи досягнути високого економічного розвитку, займається різними видами діяльності, об'єднаними за певними напрямками: виробнича, фінансово-економічна діяльність, маркетингова, комерційна, соціальна, інноваційна та інші. Найскладніший напрям діяльності підприємства – виробнича діяльність, її організація, планування й оперативне регулювання в просторі та часі. Виробнича діяльність підприємства в сучасних ринкових умовах характеризується провадженням господарської діяльності з метою одержання прибутку або задоволення суспільних потреб.

Виробнича діяльність – це сукупність дій працівників із застосуванням засобів праці, необхідних для перетворення ресурсів в готову продукцію, яка включає в себе виробництво та переробку різних видів сировини, будівництво та надання будь-яких видів послуг[43].

Ефективність виробничої діяльності прямо пропорційно залежить від загального фінансового стану підприємства, оскільки поняття фінансового стану є комплексним і визначається системою показників, що відображають діяльність підприємства в цілому. З іншого боку ефективність виробничої діяльності має значний вплив на загальний фінансовий стан підприємства. Це пов'язано з тим, що на фінансовому стані підприємства позитивно відображаються стабільний випуск і реалізація продукції. Закономірно, що чим вищі показники ефективності виробничої діяльності, то вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Тому, розгляд та аналіз категорії “ефективність” з різних підходів та її оцінка для різних користувачів і цілей зумовлюють багатоваріантність напрямів її дослідження та визначення ефективності діяльності підприємства.

1.2. Фактори забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства

Ефективність виробничої діяльності – це результативність господарювання. Забезпечення ефективної діяльності – першочергове практичне завдання для кожного промислового підприємства. Економічною ефективністю вважають зв'язок між результатом діяльності і витратами, що здійснені для отримання цього результату [19].

Ефективність діяльності виражається відносними показниками, що розраховуються виходячи з абсолютних показників результату і витрат підприємства.

Критерій ефективності в економічній літературі формулюється по-різному[8]:

- максимум результату при оптимальній величині витрат;
- максимум результату при мінімумі витрат;
- максимум результату на одиницю витрат;
- мінімум витрат на одиницю результату.

Кожен з показників виробничої діяльності підприємства залежить від безлічі різних факторів. Якщо детально вивчати вплив чинників на величину економічного показника, то буде отримано найбільш точний результат аналізу і оцінка якості діяльності підприємства. Отже, одним з найважливіших методичних питань в аналізі економічної діяльності є дослідження і вимірювання впливу різного роду факторів на значення досліджуваних економічних показників. Без всебічного і глибокого аналізу факторів неможливо прийти до обґрунтованого висновку про результативність діяльності, не можна виявити резерви виробництва, а й, відповідно, обґрунтувати управлінські рішення.

Розрізняють об'єктивно і суб'єктивно обумовлені фактори, тобто шляхи впливу на показники за допомогою різних організаційно-технічних заходів [31]. Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, відповідно до

категорій показників можна поділити на: загальні (характер виробництва і його галузеві особливості, стан матеріально-технічної бази), специфічні (співвідношення між формами організації управління, між формами управління і методами управління, ступінь відповідності структури апарату управління, рівень механізації і автоматизації управлінських робіт, рівень кваліфікації працівників і ефективність їх праці), особливі (фактори невизначеності та ризику), структурно-організаційні (організаційна структура управління, виробництва, постачання та збуту, виробничо-економічних зв'язків), інтенсивні (зростання продуктивності праці, фондівіддачі, матеріалівіддачі та зниження капітало-, фондо- та трудоємності), екстенсивні (зростання обсягу виробничих ресурсів), галузеві (загальні та структурні характеристики галузі в структурі національного господарства, кон'юнктура галузевого ринку), територіальні (географічне розташування, природно-кліматичні умови, потенціал ринку та інвестиційний ринок) [23].

Практичне значення комплексної класифікації факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємства, зводиться до того, що на її основі можна моделювати діяльність, тобто безпосередньо впливати, а також здійснювати пошук резервів для підвищення ефективності ринкової діяльності. Математичне моделювання факторів системи економічної діяльності, засноване на ряді економічних критеріїв виділення факторів, як елементів факторної системи причинності, самостійності існування, специфічності і можливості кількісного обліку й вимірювання.

Існує безліч класифікацій факторів, що впливають на ефективність роботи. Так, наприклад, фактори бувають загальними і приватними. Загальні чинники впливають на ряд досліджуваних показників, в той час, як приватні є специфічними для кожного з показників.

Важливе значення, з огляду на завдання оцінки ефективності виробничої діяльності, відіграє групування факторів на внутрішні і зовнішні. До внутрішніх відносяться: матеріально-технічні, організаційно-управлінські та

соціально-економічні. Зовнішні фактори поділяються на ринкові, кон'юнктурні, правові та адміністративні.

Фактори ефективності виробничої діяльності поділяються на загальні та специфічні [8]. Загальні фактори мають місце у всіх сферах економіки, специфічні окремих галузях, або на конкретних підприємствах. Дана класифікація факторів допомагає більш повно врахувати особливості окремих підприємств і галузей, а також дати точну оцінку їх діяльності. Якщо при аналізі ефективності ставиться мета – виміряти той чи інший вплив факторів, то застосовується класифікація факторів на кількісні та якісні, прямі і непрямі, прості і складні. Кількісні чинники висловлюють кількісну оцінку явища (кількість обладнання, працівників, ресурсів і так далі), якісні фактори оцінюють внутрішні якості та особливості, досліджуваного явища або процесу (продуктивність праці, рентабельність і так далі).

Багато факторів, які розглядаються в оцінці ефективності діяльності підприємства, складаються з ряду елементів. Але при цьому існують чинники, які не розкладаються на складові елементи. Саме тому фактори ефективності діяльності ділять на прості (кількість робочих днів у періоді) і складні (продуктивність). Оскільки одні чинники безпосередньо впливають на результативний показник, а інші мають непрямий вплив, то у зв'язку з цим розрізняються чинники першого, другого і наступних рівнів.

Також при обґрунтуванні та аналізі усіх показників економічної ефективності враховуються фактори зростання ефективності виробництва за основними напрямками розвитку та покращення виробництва. Ці напрями охоплюють комплекси технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких досягається економія живої праці, витрат і ресурсів, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Основними факторами підвищення ефективності діяльності підприємства є [19]:

– прискорення науково-технічного прогресу, підвищення технічного рівня виробництва, інноваційна політика;

– структурна перебудова економіки, її орієнтація на виробництво товарів народного споживання, конверсія оборонних підприємств та галузей, удосконалення відтворювальної структури капітальних вкладень, прискорений розвиток наукомістких, високотехнологічних галузей;

– вдосконалення розвитку диверсифікації, спеціалізації і кооперування, комбінування і територіальної організації виробництва, вдосконалення організації виробництва і праці на підприємствах і в об'єднаннях;

– роздержавлення і приватизація економіки, вдосконалення державного регулювання, господарського розрахунку і системи мотивації до праці;

– посилення соціально-психологічних факторів, підвищення відповідальності і творчої ініціативи працівників, всебічного розвитку особистості, посилення соціальної спрямованості в розвитку виробництва.

Слід відзначити, що фактори підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства можуть бути класифіковані за трьома основними ознаками [26]:

1) за основними напрямками розвитку та вдосконалення виробництва, які представляють комплекси технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких досягається економія суспільної праці;

2) за джерелами підвищення ефективності: зниження трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості та капіталомісткості виробництва, економії часу, раціонального використання природних ресурсів;

3) відповідно до сфери застосування фактори поділяють на народногосподарські, міжгалузеві, регіональні, галузеві та внутрішньовиробничі.

Першочергове значення в області зростання економічної ефективності виробництва надається раціональному використанню виробничого потенціалу, максимальному скороченню різного роду втрат, режиму економії затрат і ресурсів.

Рівень ефективності виробничої діяльності підприємства залежить також від зовнішніх та внутрішніх чинників [40].

До зовнішніх слід віднести: державну і соціальну політику (діяльність владних структур, законодавство, фінансові інструменти, економічні нормативи); інституційні механізми (дослідні і навчальні центри, інститути, асоціації); інфраструктуру (інноваційні фонди, комерційні банки, фондові біржі, інформаційні мережі, транспорт, торгівлю); структурні зміни в суспільстві та економіці (в сфері технологій, наукових досліджень, в складі персоналу за ознаками освіченості та кваліфікації).

Внутрішні чинники розподіляють на «тверді», тобто ті, що піддаються вимірюванню і мають фізичні параметри (технологія, устаткування, матеріали, енергія, вироби) та «м'які» (організація і система управління, працівники, методи роботи, стиль управління). Кожне підприємство мусить постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми підвищення ефективності діяльності, а також враховувати вплив на неї зовнішніх чинників.

Кількісна оцінка внутрішньовиробничих чинників дається в плані технічного та організаційного вдосконалення виробництва – зниження трудомісткості і зростання продуктивності праці, зменшення матеріалоємності та економія матеріальних ресурсів, економія від зниження витрат виробництва і приріст прибутку і рентабельності, приріст виробничих потужностей і випуску продукції, економічний ефект від реалізації заходів, а також конкретні розміри капітальних витрат і терміни реалізації заходів [27].

Найважливішим попередніми умовами створення цілісного та ефективного господарського механізму, адаптації підприємств до умов регульованого ринку є подальша розробка комплексу теоретичних і методичних питань в плануванні та обліку. У зв'язку з цим виникає необхідність конкретизації напрямків дії та використання головних внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Значне підвищення ефективності функціонування підприємств можливе за умови застосування сучасних управлінських методів. Як показує досвід

провідних підприємств світу за допомогою ефективного менеджменту, можна суттєво знизити витрати виробництва і підвищити ефективність функціонування підприємства. Важливим поштовхом до цього є використання мотиваційного механізму залучення працівників підприємств до участі в його управлінні, посилення стимулів до створення і впровадження раціоналізаторських пропозицій [45].

Таким чином, підвищення ефективності виробничої діяльності – одна з центральних проблем вітчизняних підприємств. Для успішного вирішення різноманітних економічних і соціальних завдань немає іншого шляху, окрім різкого підвищення ефективності всього суспільного виробництва.

1.3. Методика оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства

Оцінка виробничої діяльності підприємства за кінцевими результатами – справа дуже складна, оскільки передбачає використання різних критеріїв і оцінку результатів окремо по кожному підрозділу. Вибір критеріїв залежить від управлінських рішень і від рівня самостійності підрозділу. Так, центри прибутку оцінюють результати діяльності за прибутковістю, рівень якої визначається вищим керівництвом фірми, або прибуток максимізується. Підприємства оцінюють результати діяльності за рівнем витрат виробництва, так як є центрами витрат виробництва, або за результатами економії на витратах. Кожне підприємство розробляє свої методи оцінки кінцевих результатів діяльності. Ці результати відображаються у фінансовій звітності підприємства і в бухгалтерській звітності по окремих його підрозділах [5].

Для оцінки результатів виробничої діяльності підприємства використовується набір показників, які розраховуються на основі фінансової звітності фірми. Це показники ефективності господарської діяльності фірми (operating performance ratio) [9]:

- прибутку;

- рентабельності реалізації продукції;
- рентабельності активів;
- рентабельності власного і позикового капіталу;
- прибутковості акціонерного капіталу.

Ефективність виробничої діяльності фірми розраховують різними способами. Найважливіший з них - розрахунок показника ефективності (результативності) як співвідношення вартості реалізованої продукції (послуг) з витратами на виробництво.

Ефективність - відношення вартості реалізованої продукції до реальних витрат виробництва. Вартість реалізованої продукції визначається як добуток ціни за одиницю на кількість виробленої продукції [39]. Вартість виробленої продукції в поточному періоді може змінюватися залежно від зміни обсягу приросту виробленої та реалізованої продукції та зміни ціни продукту.

Якщо підприємство виробляє не один вид продуктів, а декілька, то вартість реалізованої продукції визначається як сума вартостей реалізованих продуктів кожного виду. Отже, загальна сума реалізації по підприємству залежить від асортименту продукції, що випускається і від питомої ваги кожного продукту в загальному обсязі випуску.

Витрати виробництва (витрати) визначаються як добуток витрат на одиницю продукту і кількості виробленої продукції. Витрати на одиницю продукту залежать від норм витрати ресурсу і ціни ресурсу. Витрати виробництва в цілому залежать від [24]:

- зміни обсягів виробництва;
- зміни цін на ресурси;
- зміни норм витрачання ресурсів на виробництво одиниці продукту;
- асортименту продукції, що випускається.

Аналіз витрат виробництва проводиться або по всій продукції, або для кожного окремого продукту або для різних виробничих підрозділів. Аналіз дає уявлення про основні джерела наднормативних витрат, дозволяє зіставити різні варіанти технологічного процесу, знайти вигідні поєднання асортименту

продукції.

Оцінка ефективності виробництва може ґрунтуватися на системі показників (в системному аналізі - на матриці показників), що включає:

- показники, що характеризують кінцеві результати діяльності підприємства - прибуток, обсяг реалізованої продукції або обсяг наданих послуг;
- показники витрат і ресурсів - собівартість, матеріальні витрати, фонд оплати праці, чисельність персоналу та ін.

Найважливіший спосіб оцінки виробничої діяльності підприємства полягає у порівнянні фактичних і нормативних (планових) показників. Таке порівняння здійснюється як на "вході" - порівняння показників витрат і ресурсів, що йдуть на виробництво, так і на "виході" - порівняння показників прибутку обсягу виробництва [18].

Порівняння фактичних і нормативних показників при даній структурі виробничої програми, даної технології та організації виробництва дозволяє зробити висновок про ефективність (неефективність) діяльності підприємства. Більш складний метод оцінки ефективності діяльності підприємства полягає в оцінці рівня взаємозв'язку між витратами і результатами, між витратами і ресурсами, в оцінці взаємозв'язку кінцевих результатів діяльності. Проведення такого аналізу вимагає спеціально розробленого математичного інструментарію - побудови виробничої функції. Аналіз виробничої функції дозволяє кількісно виміряти вплив різних витрат на кінцевий результат (прибуток), оцінити вплив різних факторів.

Існують різні методи оцінки діяльності фірми, засновані на використанні системного підходу. Один з них - метод, запропонований американським дослідником-аналітиком Д. Сінком. Він передбачає використання кількісних і якісних індикаторів «параметрів стану», що відображають відповідність організаційно-господарської системи її цілям [20].

Д. Сінк підходить до оцінки організаційно-господарської системи фірми за результатами семи підсистем, елементи яких відображають у сукупності різні критерії оцінки. Метод Д. Сінка можна визначити як метод оцінки за

результатами (performance). В якості підсистем (критеріїв) Д. Сінк виділяє [37]:

- ефективність (effectiveness);
- економічність (efficiency);
- якість (quality);
- прибутковість (profitability);
- продуктивність (productivity);
- умови праці (quality of work life);
- інновації та оновлення (innovation).

Ці підсистеми як критерії оцінки Д. Сінк розглядає стосовно до різних рівнів управління і видів діяльності фірми, а також до організацій державного і приватного секторів з позначенням значимості кожного критерію для різних рівнів. Для фірми Д. Сінк розглядає критерії відносно рівнів: працівника, групи, виробничого відділення, фірми [37].

Зміст окремих критеріїв (підсистем) Д. Сінк визначає наступним чином [7]:

- ефективність - це здатність досягнення намічених цілей, насамперед, за такими параметрами як випуск продукції, що відповідає вимогам споживачів за якістю, кількістю і термінами поставки;

- економічність - ступінь економії ресурсів і, отже, витрат; визначається зіставленням ресурсів, що підлягають споживанню, з ресурсами фактично спожитими;

- якість - ступінь відповідності випущеної продукції вимогам, специфікаціям, стандартам;

- прибутковість - співвідношення між валовими доходами (іноді кошторисом) і сумарними витратами (у ряді випадків фактичними витратами);

- продуктивність співвідношення вартості своєї продукції і витрат на одиницю продукції;

- умови праці (якість трудового життя) визначають здатність системи успішно функціонувати;

- інновації та оновлення - ступінь оновлення асортименту продукції,

рівень конкурентоспроможності випущених виробів.

Під час оцінювання діяльності фірми за результатами, для кожного критерію визначаються наступні чинники [37]:

- значимість і відносна вага критерію;
- одиниці вимірювання критерію;
- співвідношення системи вимірювання з підвищенням продуктивності.

Пріоритетність та відносна вага кожного з критеріїв залежать від:

- масштабів системи (фірми);
- напрямків діяльності фірми - маркетинг, НДДКР, виробництво;
- типу виробничої системи - механічний цех, складальний конвеєр, переробне підприємство;
- стану системи (фірми, виробничого відділення, підприємства, щодо кадрового складу, управління, технології, організаційних структур і методів);
- вибір і оцінка критеріїв - складний процес і вимагає аналітичного підходу поставлення математичних методів. Але жодна організаційна система ніколи не надає однакової ваги всіма критеріями.

При оцінці за результатами використовуються такі поняття:

- оцінка (rating) - визначення характеристики або величини якого- небудь параметра порівнянням його з певним еталоном або шкалою (як, наприклад, при оцінці продуктивності робочого);
- оцінка діяльності (performance appraisal) - формальна процедура оцінки роботи співробітника в основному шляхом збору інформації про виконання поставлених завдань;
- показник ефективності (результативності) (performance indicator) - спеціальний показник, що характеризує рівень досягнень на шляху реалізації поставлених цілей.

У процесі контролю використовуються поняття:

- ефективність виробництва (operations performance) - ринкова вартість виробленої продукції, поділена на сумарні витрати ресурсів організації;
- показники ефективності господарської діяльності фірми (operating

performance) включають: прибуток, рентабельність продажів, рентабельність активів, рентабельність власного і позикового капіталу, дохідність акціонерного капіталу;

- коефіцієнт економії трудових витрат (labor- saving ratio) - відношення обсягів трудових витрат на одиницю продукції при удосконаленому і колишньому методах роботи;

- стандартизація (standardization) - проведена адміністрацією програма розробки критеріїв або комплексу заходів, що забезпечують однорідність методів і умов у межах фірми і дозволяють здійснювати контроль за ними шляхом їх зіставлення.

- графік рентабельності (profitgraph) - графічне зображення співвідношення величини валового доходу і витрат при різних рівнях виробництва та реалізації, що дозволяє визначити межі рентабельною і збитковою діяльністю підприємства.

Таким чином, підсумовуючи можна зазначити, що для оцінки результатів виробничої діяльності підприємства використовується набір показників ефективності господарської діяльності фірми, а саме прибуток, рентабельність реалізації продукції, рентабельність активів, рентабельність власного і позикового капіталу та прибутковість акціонерного капіталу [52]. Найважливішим способом розрахунку ефективності виробничої діяльності є розрахунок показника ефективності (результативності) як співвідношення вартості реалізованої продукції (послуг) з витратами на виробництво [62]. Не менш важливим є спосіб оцінки діяльності підприємства, що полягає у порівнянні фактичних і нормативних (планових) показників. Більш складний метод оцінки ефективності діяльності підприємства полягає в оцінці рівня взаємозв'язку між витратами і результатами. Проведення такого аналізу вимагає спеціально розробленого математичного інструментарію - побудови виробничої функції. Аналіз виробничої функції дозволяє кількісно виміряти вплив різних витрат на кінцевий результат (прибуток), оцінити вплив різних факторів.

Висновки до розділу 1

Запропоновано інтерпретацію підходів щодо визначення сутності поняття ефективність, з виділенням наступних підходів: витратного (ресурсного), цілеспрямованого, «зацікавлених сторін» та «відповідності еталону».

Існують різні підходи до вивчення ефективності виробництва. Проте їх не можна протиставляти, оскільки кожен із них має свої переваги й недоліки і кожен формувався із врахуванням суті економічних відносин та ефективності соціально-економічної системи в різні періоди часу.

Виокремлено фактори підвищення ефективності діяльності підприємства за трьома основними ознаками:

1) за основними напрямками розвитку та вдосконалення виробництва, які представляють комплекси технічних, організаційних та соціально-економічних заходів, на основі яких досягається економія суспільної праці;

2) за джерелами підвищення ефективності: зниження трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості та капіталомісткості виробництва, економії часу, раціонального використання природних ресурсів;

3) відповідно до сфери застосування фактори поділяють на народногосподарські, міжгалузеві, регіональні, галузеві та внутрішньовиробничі.

Серед показників оцінки економічної ефективності розрізняють загальні і часткові. До загальних відносять: виробництво валової продукції, розмір прибутку, валовий дохід, чистий дохід, які обчислюються в розрахунку на середньорічного працівника, на одну людину-годину, на 100 грн. витрат виробництва, на 100 грн. основних і оборотних фондів; норма прибутку; рівень рентабельності. Обсяг виробленої продукції, продуктивність праці, фондівіддача, матеріалівіддача, собівартість продукції – часткові показники економічної ефективності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»

2.1. Дослідження ринку молока та молокопродуктів України

Молочна промисловість - галузь господарства, яка охоплює всі процеси виробництва молочних продуктів. За поживними властивостями молоко являє собою найбільш досконалий вид продовольства; склад поживних речовин в ньому майже ідеально збалансований. Молочні продукти складають більшу частку в раціоні людства; їх річне споживання досягає 16% всіх видів їжі. До складу промисловості входять підприємства по виробництву тваринного масла, цільномолочної продукції, молочних консервів, сухого молока, сиру, бринзи, морозива, казеїну і іншої молочної продукції [47].

На кінець 2019 року, в Україні функціонувало 192 підприємства, які займаються обробкою молока. Незважаючи на те, що кількість підприємств, які займаються обробкою молока, зменшилась майже у двоє, порівняно із 2017 роком, на ринку можна виділити "титанів", які тримаються у топі серед українських виробників. До таких належать: «Данон», «Молочний альянс», ТОВ «Терра Фуд», ТОВ «Люстдорф», ПрАТ «Молочний альянс», ПрАТ «Вінницький молочний завод «Рошен», ТОВ «Група компаній «Альянс», ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна», , ПрАТ «Тернопільський молокозавод» [22]. Керівництво цих підприємств вкладає значні кошти в модернізацію виробництва та поліпшення якості молока та молочних продуктів, слідкує та відповідно реагує на зміни кон'юнктури ринку, постійно поліпшує та розширює асортимент видів продукції для покращення процесу виробництва продукції, збільшення обсягів реалізації продукції та отримання чистого прибутку.

Так, за підсумками девяти місяців 2018 року, виділялись 10 лідерів з виробництва продукції з незбираного молока: «Данон», «Молочний альянс», «Лакталіс», «Люстдорф», «Вімм-Білл-Данн», Придніпровський молочний

комбінат, «Галичина», Тернопільський молокозавод, «Терра Фуд», Група компаній «Формула». На рис. 2.1 зображено у відсотковому співвідношенні частка кожної з компаній на ринку молока та молочної продукції України..

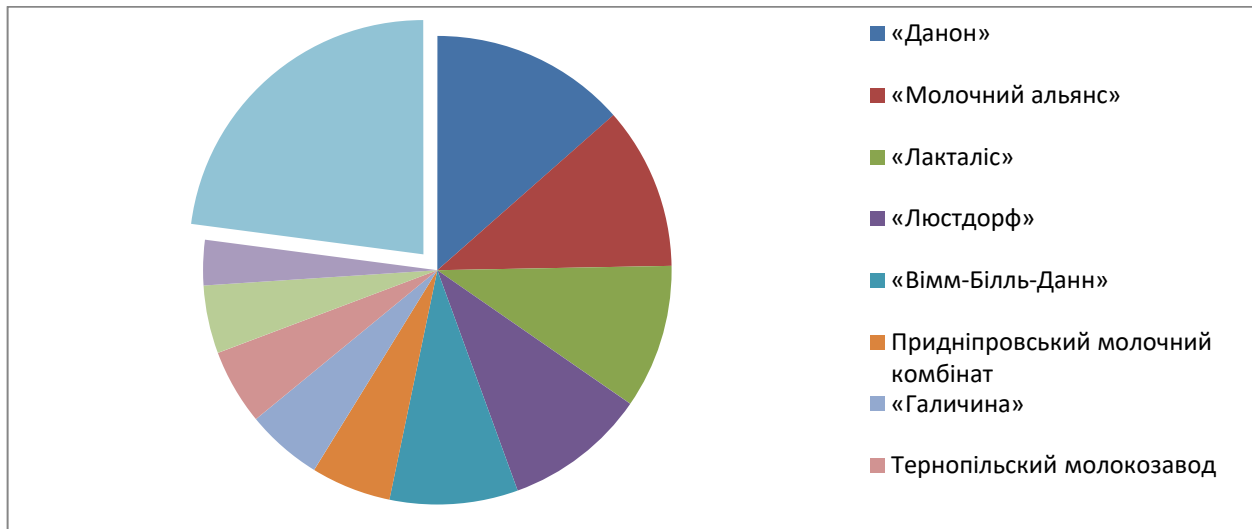

Рис.2.1 Частки ринку виробників молочної продукції, 2018 р.

Примітка. Сформовано автором на основі [17].

За даними Державної служби статистики України, чисельність корів в Україні у 2019 році зменшилася майже на 129 тис. голів – до 1,879 млн. Велика рогата худоба на фермах продовжує «вимирати», і з 2002 р. прослідковується поступове зниження її чисельності [53,58] (рис. 2.2).

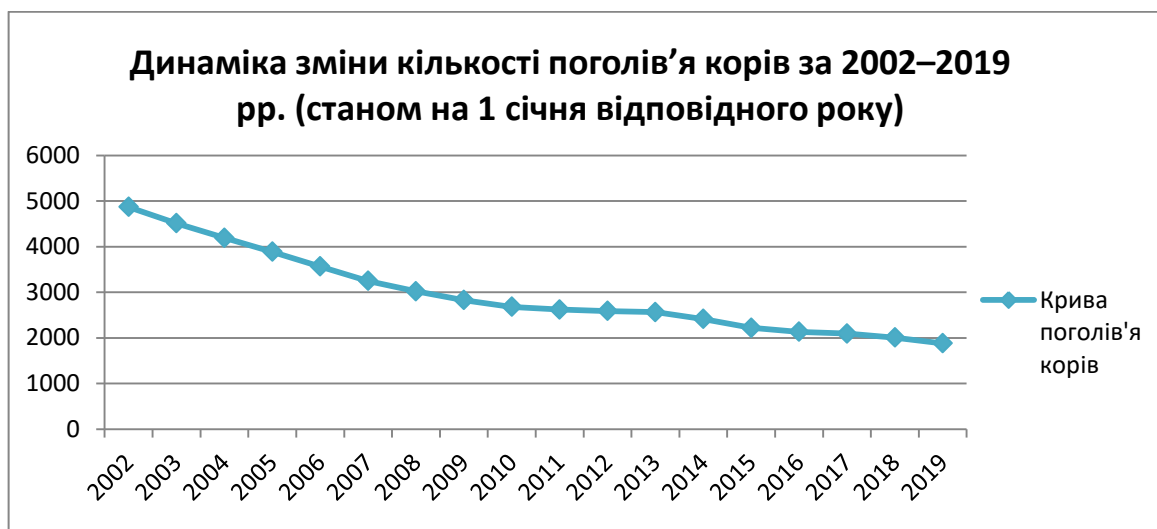

Рис. 2.2 Динаміка зміни кількості поголів'я корів за 2002–2019 рр. (станом на 1 січня відповідного року)

Примітка. Ілюстрація складена автором на основі джерела [33]

З кожним роком молочний ринок України суттєво скорочує обсяги експорту через утрату ринку збуту в окремих країнах СНД та поступово нарощує їх імпорт. Це негативно відображається як на українських підприємствах, які займаються виробництвом та переробкою молока (зумовлено зменшенням потужностей), так і на зовнішньоторговельному балансі.

За даними державного комітету статистики України [33], у 2019 році було завезено: молока і вершків згущених – 3,598 тис. тонн, або в 2,7 раза більше порівняно з відповідним періодом 2018 року; молока згущеного – 2,564 тис. тонн (в 1,1 раза більше); кисломолочної продукції – 6,467 тис. тонн (в 1,3 раза більше); молочної сироватки – 3,185 тис. тонн (в 1,5 раза більше); масла тваринного – 34,506 тис. тонн (в 3,1 раза більше); сирів – 23,724 тис. тонн (в 1,7 раза більше); морозива – 392 тонни (в 1,3 раза більше); казеїну – 106 тонн (в 1,5 раза більше, ніж за січень-грудень 2018 року).

Таблиця 2.1

Експорт молочної продукції за 2016–2019 рр., дол. США

Найменування продукції	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
	тис.дол.	тис.дол.	тис.дол.	тис.дол.
Молоко та вершки, не згущені та без додавання цукру	5430,2	9733,7	14733,8	15310,6
Молоко та вершки, згущені та з додавання цукру	73672,1	80585,3	59047,1	76205,0
Маслянка, коагульовані молоко та вершки, йогурт, кефір та інші ферментовані або сквашені молоко та вершки, згущені або незгущені	2582,1	4179,8	8479,7	9901,0
Молочна сироватка, продукти, що складаються з натуральних компонентів молока	14340,4	24827,8	21927,7	18254,9
Масло вершкове та інші жири, вироблені з молока; молочні пасти	37534	129787,7	128606,4	77086,7
Сири всіх видів і кисломолочний сир	24317,9	32510,2	30797,8	26778,5
Всього	157876,8	281624,5	263592,5	223536,7

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [33]

Якщо ж розглядати експорт молочної продукції у дол. США (табл. 2.1) у січні-грудні 2019 р. Україна експортувала молочних продуктів на загальну суму 223536,7 тис. дол. США, що на 40055,8 тис. дол. США менше, ніж у відповідний період 2018 р. та на 58087,8, тис. дол. США ніж у 2017 р. На зниження обсягу експорту молока та молочних продуктів за досліджуваний період значною мірою вплинула заборона поставок молочної продукції в Росію та складність доставки товару в країни Середньої Азії. У 2017 та 2018 році значну частку експорту молокопродуктів займало масло вершкове, тоді як у 2019 році він зменшився на 51519,7 тис. дол. США або майже на 40%. Починаючи з початку 2019 року світова ціна на масло почала стрімко обвалюватись. Це одна з головних причин, чому експорт масла вершкового так зменшився. Підприємствам стало не вигідно експортувати його, тому зменшилися об'єми продажів і відповідно кошти, отримані з продажу. Проте, якщо порівнювати такі продукції, як молоко та верки не згущені та молоко та вершки згущені по роках, ми бачимо, що їх експорт збільшився. Це говорить про те, що підприємцям вигідніше експортувати ці товари по старим цінам, а не масло вершкове по нових.

Імпорт молочних товарів з кожним роком зростає (табл. 2.2). Якщо ж у 2017 році загальний імпорт молочних товарів склав 68803,2 тис. дол. США , то у 2018 році імпорт сирів був 66807,6 тис. дол. США. Тобто у 2018 році сиру завозили майже стільки, скільки всього молочних товарів за 2017. Така ж тенденція прослідковується й у 2019 році. За весь 2018 рік було ввезено товару на суму 93076,9 тис. дол. США, тоді як у 2019 році тільки сиру було ввезено 108845,9 тис. дол. США. Якщо ж говорити про всі товари , то видно що імпорт кожного з товарів зріс, але збільшення імпорту сиру кожного року майже у 2 рази, при цьому сума витрати на імпорт сиру складає майже 70% всього імпорту молочних товарів [56].

Розглядаючи загальну суму імпорту молочної продукції за кожен рік, можна провести наступну лінію: у 2017 році, порівняно із 2016 роком, імпорт зріс у 1.62 рази або на 162%; 2018 рік, порівняно із 2017 роком - у 1.35 рази

або 135%; 2019 рік, порівняно із 2018 роком - у 1,60 рази або на 160%. Як видно найбільший "скачок" ввiдбувся у 2017 та 2019 роках, але якщо порiвнювати цi 2 роки, то у 2019 році імпорту зріс у 2,16 рази або 216%. Такого приросту імпорту як у 2019 році не було ніколи, тому підприємцям, державним підприємствам, як задіяні в молочній галузі, господарствам потрібно закупити технології виробництва найбільш популярних сирів та зменшити імпорту.

Таблиця 2.2

Імпорту молочної продукції за 2016–2019 рр., дол. США

Найменування продукції	2016	2017	2018	2019
	Тис.дол.	Тис.дол.	Тис.дол.	Тис.дол.
Молоко та вершки, не згущені та без додавання цукру	1061,5	1444,2	2068,0	3574,3
Молоко та вершки, згущені та з додавання цукру	2137,6	3769,4	5709,2	5775,3
Маслянка, коагульовані молоко та вершки, йогурт, кефір та інші ферментовані або сквашені молоко та вершки, згущені або незгущені	3942,4	5617,0	7898,3	9060,3
Молочна сироватка, продукти, що складаються з натуральних компонентів молока	1605,9	2368,6	3122,0	5154,2
Масло вершкове та інші жири, вироблені з молока; молочні пасти	3790,1	4479,1	7471,8	16457,9
Сири всіх видів і кисломолочний сир	29876,5	47125,0	66807,6	108845,9
Всього	42414,1	68803,2	93076,9	148867,9

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [33]

За даними Державної служби статистики України, у I півріччі 2019 р. порівняно з 2018 р. виробництво молочної продукції майже за всіма позиціями також скоротилося (табл. 2.3). Виключенням є лише морозиво та лід харчовий. Лише за 7 місяців у 2019 році було виготовлено майже стільки морозива та харчового льоду, як за весь 2018. Це означає, що співвідношення між затратами на виробництво та ціною реалізацією є найбільш привабливим для підприємств. Але взявши до уваги показники виробництва усіх проаналізованих товарів

можна зробити висновок, що зменшення виробництва молока в довгостроковій перспективі є неминучі. Основними причинами цього є спад виробництва в господарствах населення та низькі темпи приросту у великотоварних підприємствах, хоча рівень концентрації та спеціалізації їх постійно зростає [44].

Таблиця 2.3

Виробництво молочної продукції в Україні за 2018-2019рр.

Найменування продукції	2018р.	01.-07.2019р.
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру, т	964715	559392
Молоко та вершки для дитячого харчування незгущені й без додавання цукру, т	22384	12848
Молоко сухе знежирене (жирністю не більше 1,5%), т	37638	22324
Масло вершкове жирністю не більше 85%, т	104544	52384
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий та кисломолочний сир), т	71867	41935
Сир кисломолочний та вироби з нього для дитячого харчування, т	6882	4160
Сир тертий, порошковий, голубий та інший неплавлений, т	95988	50255
Молоко та вершки згущені підсолонжені, т	33051	19523
Молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, т	274539	164381
Йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані, т	126047	79734
Казеїн та казеїнати, т	7351	3817
Морозиво та лід харчовий інший, тис л	149327,8	129559,1

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [33]

Таким чином, на функціонування молочного ринку впливає низка чинників: стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів.

До основних проблем сучасного українського ринку молочної продукції можна віднести[42,49]:

1) зменшення поголів'я корів та відсутність достатнього рівня якості сировини для виробництва різних видів продукції; також існує проблема недостатньої кількості лабораторій для визначення якості молока та молочних продуктів;

2) значну втрату міжнародних ринків збуту і, як наслідок, невеликий ринок збуту продукції; така ситуація сприяє скороченню виробництва молочної продукції підприємствами або ліквідації виробництва;

3) низький технологічний рівень на виробництвах, відсутність сучасного обладнання (багато сировини псується під час неналежного транспортування від виробника до переробного підприємства);

4) зниження рівня внутрішнього споживання через кризові явища в Україні;

5) недостатній рівень структуризації та кооперації підприємств.

Виходячи з наявних проблем, основними напрямками поліпшення стану молочного ринку України є [42, 48]:

1. Стимуляція з боку держави (створення належного пільгового податкового режиму) створення ферм великої рогатої худоби, що дасть змогу більшити обсяги сировини, відповідно модернізація обладнання та поліпшення якості молочних продуктів;

2. Пошук та налагодження міжнародних зв'язків із країнами для експорту продукції, забезпечення належного транспортування молока та молочної продукції;

3. Створення інтегрованого та кооперованого виробництва (ефективна система менеджменту на підприємстві).

2.2 Аналіз фінансових-економічних показників діяльності підприємства

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» було створене 23 жовтня 2000 року. Підприємство знаходиться на місці колишнього міського молокозаводу, який розпочав роботу 1 лютого 1954 року. Запланована потужність становила близько 25 тон переробки молока за зміну. У 1968 році була проведена модернізація, реконструкція підприємства і за рахунок цього потужність

збільшилась до 50 тон переробки молока на зміну. Після цього підприємство ще декілька разів модернізувалось, змінювались технології виготовлення, відбувалась заміна старих обладнань на нові, що дозволило вийти на новий рівень - 75 тон переробки молока на день. У 1989 році об'єми переробки молока становили 280-300 тон на добу.

На початку 1990-х років підприємство перебувало в умовах оренди. 1994 році на загальних зборах трудового колективу, було ухвалено наступне рішення: "на основі підприємства створити відкрите приватне товариство". Це відбулось 21 липня 1994 року.

В період 1995-1999 рр. поступово погіршувався фінансово-економічний стан підприємства, основні фонди морально та фізично застаріли, однак кваліфікований персонал та сировинні зони збереглись.

23 жовтня 2000 року підприємство з відкритого акціонерного підприємства перейшло в закрите акціонерне товариство, що дозволило підприємству частково оновити свої виробничі фонди і досягти щорічного приросту обсягів виробництва який складав близько 25-30 % щорічно.

У 2002 році ЗАТ «Тернопільський молокозавод» створив свою, власну торгову марку - «Молокія». У цьому ж році підприємство вперше в Україні ввели в виробництво .

Сьогодні ПрАТ "Тернопільський молокозавод" - одне з найпотужніших молочних підприємств України і займає п'яте місце по виробництву питного молока. Щоденна переробка молока становить понад 350 тонн. Наразі "Молокія" є одним з найбільших платників податків до місцевого бюджету Тернополя. Мільйони людей України споживають продукцію ТМ "Молокія" щоденно.

На даний момент основною задачею підприємства є вихід на лідируючі позиції в галузі переробки молока, та стати компанією № 5 в Україні до 2023 року за рахунок. Постійного удосконалення потужностей, якості сировини, навчання персоналу.

Основним видом діяльності підприємства є переробка молока. Продукція підприємства реалізується на місцевому, регіональному та національному ринках. В торгову мережу міста надходить 52 % виробленого, у м. Львові реалізується 37 %, 10 % продукції надходить у Прикарпаття та Закарпатську область. Крім того продукція заводу присутня на ринках м. Києва, у Миколаївській та Донецькій областях.

Основними покупцями продукції є безпосередні споживачі та торгові організації. Послугами гуртовень та оптово-роздрібних посередників підприємство не користується, оскільки продукція виробляється без застосування стабілізаторів та консервантів і має короткий термін реалізації.

Важливим фактором роботи заводу є надходження сировини, її кількість та якість. Підприємство підтримує постійні контакти із сільгоспвиробниками, спільними зусиллями збільшуючи кількість та покращуючи якісні показники молока, яке надходить на переробку. Ведеться постійна робота над розширенням сировинної зони.

Підприємство знаходиться за адресою – Україна, м.Тернопіль, вул. Лозовецька, 28, індекс – 46010.

Середньооблікова чисельність працівників облікового складу (осіб) - 1494

Організаційна структура товариства являє собою ієрархію, яка складається із чотирьох рівнів:

- вищий рівень управління (наглядова рада, правління, директори);
- середній рівень управління (керівники самостійних структурних одиниць);
- первинний рівень управління (керівники первинної ланки: дільниць груп, відділів);
- рівень виконавців (працівники).

Організаційна структура філій (18 філій на Заході та Центрі України) базується на георгафічному принципі, який передбачає відповідальність менеджерів на місцях за ведення справ, в той час як головне керівництво

тримає у своїх руках планування та контроль. Усі географічні регіони (філії), включно із базовою (м. Тернопіль), є рівноправними в організаційному плані.

На підприємстві проходить реконструкція та ремонт існуючих виробничих потужностей, закуповується нове обладнання. Ведеться робота по розробці та запровадженню у виробництво нових видів продукції, які відповідають сучасним вимогам ринку та здатні максимально задовольнити потреби споживачів.

Зважаючи на тему випускої кваліфікаційної роботи, вважаємо за доцільне провести детальний аналіз фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод» провести в наступних параграфах та розділах даної роботи.

Основним джерелом інформації при аналізі фінансового стану підприємства є його баланс (Додаток А). При цьому здійснюється вертикальний та горизонтальний аналізи статей балансу, а саме, оцінка складу, структури і динаміки майна та власного капіталу і зобов'язань.

Перш за все розглянемо динаміку змін в структурі використання капіталу, порівнявши основні показники балансу на початок звітного періоду(2019р.) та на кінець звітного періоду (2019 р.).

Таблиця 2.4

Аналіз структури та динаміка активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018-2019рр.

Показник	2018р.		2019р.		Відхилення		
	Сума, тис. грн	%	Сума, тис. грн	%	Абсолютне , тис. грн	Темп росту, %	Зміна струк- тури, %
Розділ 1. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	2903	0,488	2557	0,436	-346	88,1	-0,053
Незавершені капітальні інвестиції	93906	15,8	85431	14,56	-8475	91	-1,24
Основні засоби	489890	82,43	495926	84,54	6036	101	2,11
Інші фінансові інвестиції	7631	1,284	2700	0,46	-4931	35,4	-0,82
Інші необоротні активи	0	-	0	-	0	-	
Усього за розділом 1	594330	71,43	586614	68,5	-7716	98,7	-2,93

Продовження таблиці 2.4

Розділ 2. Оборотні активи							
Запаси:	87731	36,9	90109	33,4	2378	103	-3,5
- готова продукція	54039	22,73	53962	20	-77	99,9	-2,73
-виробничі запаси	33637	14,15	36096	13,38	2459	107	-0,77
- товари	35	0,015	51	0,019	16	146	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	105696	44,46	144354	53,5	38658	137	9,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
За виданими авансами	5385	2,26	8489	3,15	3104	158	0,88
з бюджетом	7644	3,21	0	0	-7644	0	-3,22
-З податку на прибуток	0	-	0	-	0	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	23032	9,69	16516	6,12	-6516	71,7	-3,57
Гроші та їх еквіваленти	6669	2,81	9109	3,38	2440	137	0,57
Інші оборотні активи	1596	0,67	1232	0,46	-364	77,2	-0,21
Усього за розділом 2	237753	28,57	269809	31,5	32056	113	2,93
Усього капіталу інвестованого в активи	832083	100	856423	100	24340	102,9	0

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

Горизонтальний і порівняльний аналіз. Від початку до закінчення звітного періоду спостерігаються наступні зміни:

- 1) Необоротні активи зменшився на 7 716 тис грн.
- 2) Оборотні активи збільшився з 237 753 тис. грн. до 269 809 тис. грн. (13%).
- 3) Хоча й відбулось зменшення основного капіталу, але у процентному відношенні це лише на 1,3%, тому для підприємства це не є суттєвою проблемою.

4) В загальному, увесь капітал інвестований в активи виріс з 832 083 тис. грн. до 856 423 тис. грн. Тобто на кінець звітної періоду, порівняно з його початком, активи збільшились на 24 767 тис. грн. або ж якщо у відсотковому еквіваленті - 2,9%. Неодмінно це хороша новина для підприємства.

Структурний аналіз. Від початку до кінця звітної періоду спостерігається незначна зміна в загальній структурі підприємства. На початок звітної періоду, частка необоротних активів складала 71,43%, на кінці - 68,5%. Це говорить про те, що підприємство дещо скоротило необоротні активи. у свою чергу, частка оборотного капіталу збільшилась з 28,57 % до 31,5%. Основну роль в збільшенні частки оборотного капіталу відіграла дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги та запаси, 53,5% та 33,4% відповідно.

Основну частку необоротних активів складають основні засоби, понад 82% у кожному періоді. Основну ж частку оборотних активів складає дебіторська заборгованість за товари та послуги - 44,46% на початок звітної періоду та 53,5% на кінець звітної періоду.

Також визначимо зміни в структурі залучення джерел капіталу підприємства, згідно з балансу підприємства на початок та кінець звітної періоду.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки і структури джерел капіталу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018-2019рр.

Показник	2018р.		2019р.		Відхилення		
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Абсолютне , тис. грн.	Темп росту, %	Зміна структур %
Розділ 1. Власний капітал							
Статутний капітал	15000	3,45	15000	3,74	0	1	0,29
Резервний капітал	1278	0,29	1278	0,31	0	1	0,02
Нерозподілений прибуток (збиток)	418444	96,26	384641	95,9	-33803	0,91	-0,32
Усього за розділом 1	434722	52,25	400919	46,81	-33803	0,92	-5,43

Продовження таблиці 2.5

Розділ 2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	49030	27,73	46109	23,8	-2921	0,94	-3,9
Довгострокові кредити банків	123138	69,65	147296	76	24158	1,19	6,39
Інші довгострокові зобов'язання	4631	2,61	319	0,16	-4312	0,06	-2,5
Усього за розділом 2	176799	21,25	193724	22,62	16925	1,1	1,37
Розділ 3. Короткостроковий позиковий капітал							
Короткострокові кредити банків	17256	8,24	17125	7,052	-131	0,99	-1,19
Поточна кредиторська заборгованість за:							
довгостроковими зобов'язаннями	57636	27,54	80442	33,12	22806	1,4	5,58
товари, роботи, послуги	90932	43,46	105524	43,45	14592	1,16	0
за розрахунками з бюджетом	3270	1,563	5966	2,457	2696	1,82	0,89
з податку зі страхування	2100	1,00	2624	1,08	524	1,25	0,08
з податку з оплати праці	8956	4,28	11452	4,716	2496	1,279	0,44
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	28628	13,68	19513	8,035	-9115	0,682	-5,6
Поточні забезпечення	11216	5,09	18835	7,19	7619	1,68	2,11
Доходи майбутніх періодів	97	0,05	97	0,04	0	1	0
Інші поточні зобов'язання	471	0,22	202	0,08	-269	0,42	-0,14
Усього за розділом 3	220562	26,51	261780	30,57	41218	1,19	4,06
Усього капіталу з різних джерел	832083	100	856423	100	16721	1,03	0

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

Горизонтальний та порівняльний аналіз. Як видно з табл. 2.5, на початок звітнього періоду власний капітал становив 434 722 тис. грн., тоді як на кінець звітнього періоду - 400 919 тис. грн. Незважаючи на те, що він знизився на 33 803 тис. грн., або на 8%, він в плюсовому значенні, а це означає, що підприємство все ще має нерозподілені прибутки, а не збитки.

Довгостроковий позиковий капітал у звітному періоді збільшився на 16 925 тис. грн. або 10 % і на кінець звітного періоду його значення складало 193 724 тис. грн.

У свою чергу короткостроковий позиковий капітал представлений різними видами кредиторської заборгованості, загальна сума якої на початок періоду становила 220 562 тис. грн., а на кінець - 261 780 тис. грн., збільшилась на 41 218 тис. грн. або на 19%.

Структурний аналіз. Порівнюючи питому вагу власного капіталу слід виділити, що нерозподілені прибутки на підприємстві зменшуються, але різниця між початком і кінцем звітного періоду склала лише 0,36%. Якщо на початок звітного періоду вони становили 96,26% від загальної суми власного капіталу, то на кінець звітного періоду вони становлять 95,9%.

Довгострокові зобов'язання у питомій вазі на початок звітного періоду становили 21,25% усього капіталу, а на кінець - 22,62%. Також короткострокові зобов'язання збільшились з 26,51% до 30,57%. Це говорить, що підприємство хоче збільшити частку позикового капіталу та зменшити частку власного.

Проаналізувавши активи та пасиви на початок та закінчення звітного року, ми можемо сказати: що загальна сума активів на початок та закінчення звітного року становила 832 083 тис. грн. та 856 423 тис. грн.; загальна сума пасивів на початок та закінчення звітного року становила 832 083 тис. грн. та 856 423 тис. грн. Отже, можна зробити висновок, що наш аналіз є правильним, оскільки загальна сума активів та пасивів на початок та кінець звітних років зійшлась.

Після визначення динаміки змін в структурі балансу, а саме змін в активі та пасиві підприємства початок звітного періоду та його кінцем, можна знайти такі показники: платоспроможність підприємства (фінансова стійкість), його ділову активність та ліквідність.

Платоспроможність – це здатність суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання, або іншими словами, платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за

кредиторською заборгованістю [48].

Коефіцієнт автономії характеризує частку власних джерел підприємства у загальній сумі коштів, авансованих в його діяльність і визначається за формулою[48]:

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Джерела засобів, разом}} \quad (2.1)$$

Коефіцієнт фінансової залежності характеризує частку позикових джерел у загальній сумі джерел майна підприємства. Даний показник є доповненням до попереднього показника, їхня сума дорівнює 1 (або 100 %), та розраховується за оберненою формулою[48]:

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Джерела засобів, разом}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.2)$$

Коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталі показує величину позикових джерел, що приходить на кожну грошову одиницю власних джерел. Розраховується як це відношення позикового капіталу до власного.

Коефіцієнт маневреності власних коштів. Даний показник показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в обігові кошти, а яка частина капіталізована. Розраховується за формулою[48]:

$$K_{\text{ман}} = \frac{\text{Власні оборотні засоби}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.3)$$

Користуючись фінансовою звітністю ПрАТ «Тернопільський молокозавод» проведемо розрахунок першої групи показників фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за
2018-2019рр.

Період	Показники		
	2018р.	2019р.	Відхилення (2019/2018)
1. Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,52	0,47	-0,05
2. Коефіцієнт фінансової залежності	0,48	0,53	0,05
3. Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу (фінансового ризику)	0,91	1,14	0,23
4. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,73	0,69	0,04
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,24	0,69	-0,55
6. Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-0,67	-0,7	-0,03
7. Коефіцієнт покриття	1,4	1,03	-0,37
8. Коефіцієнт фінансової стабільності	1,09	0,88	-0,21

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

З таблиці 2.6 можна зробити наступні висновки:

1) коефіцієнт платоспроможності з 0,52 знизився до 0,47 або на 10%. Іншими словами, частка власних джерел підприємства у загальній сумі коштів, авансованих в його діяльність знизилась на 0,05. Це означає, що підприємство відчуває дефіцит власних засобів для здійснення своєї діяльності, тому залучає позикові кошти;

2) коефіцієнт фінансової залежності обернений до коефіцієнта платоспроможності. Тобто, якщо ми говорили, що знизилась частка власного капіталу у загальній сумі коштів, то зараз говорим, що частка капіталу, яку підприємство залучає з по сторонніх джерел збільшилась порівнюючи початок та закінчення звітного періоду;

3) коефіцієнт фінансового ризику показав, що відношення позикового капіталу до власного збільшилось з 0,91 до 1,14. Це ще раз підтверджує, що підприємство, протягом 2019 року, почало залучати позиковий капітал та частково зменшувати власний;

4) коефіцієнт фінансової стійкості зменшився з 0,73 до 0,69 або ж на 0,05%. Це говорить про те, що підприємство ослабло в здатності залишатись платоспроможним в довгостроковій перспективі.

5) Коефіцієнт маневреності власного капіталу зменшився з 1,24 до 0,69, або ж на (-0,55). Тобто 54% власного капіталу підприємство може легко перебувати в обігу і вони можуть вільно маневрувати цими коштами. Або іншими словами, це та частина власного капіталу, якими вони можуть покрити частину поточних активів.

6) Коефіцієнт забезпечення власними засобами запасів на кінець звітного періоду зменшився з -0.67 до -0.7. Тобто забезпечення безперебійного виробничо-збутового процесу, за рахунок довгострокових коштів зменшилось.

7) Коефіцієнт покриття характеризує ступінь покриття короткострокових пасивів оборотними активами. Іншими словами показує можливість підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання. На початок звітного періоду він становив 1,4, на кінець – 1,03. Це говорить про те, що підприємству буде важче перекрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

8) Коефіцієнт фінансової стабільності показує співвідношення власного капіталу і залучених коштів. На початку він був 1,09, а на кінець звітного періоду - 0,88. Підприємству слід збільшити частку власного капіталу та частково зменшити залучені кошти.

Якщо ж говорити в загальному про показники платоспроможності підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» можна сказати, що відбувається посилення залежності від зовнішніх інвесторів. Власний оборотний капітал зменшується, довгостроковий та короткостроковий капітал збільшується. Підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу або ж зменшити позикові кошти.

Ліквідність – це спроможність підприємства швидко реалізувати активи й одержувати гроші для оплати зобов'язань, тобто це співвідношення величини ліквідних активів і поточної заборгованості [48].

1. Коефіцієнт поточної або загальної ліквідності характеризує потенційну здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок усіх поточних активів. Даний показник (покриття) розраховують за формулою [48]: $K_{пл} = \text{Поточні активи} / \text{Поточні зобов'язання}$ (2.4)

Коефіцієнт показує чи достатньо у підприємства коштів, які можуть бути використані для погашення короткострокових зобов'язань.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності. На відміну від коефіцієнта поточної ліквідності він враховує якість оборотних активів і є більш строгим показником ліквідності. Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховують за формулою [48]:

$$K_{шл} = (\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}) / \text{Поточні зобов'язання} \quad (2.5)$$

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (норма грошових резервів) показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена терміново. Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують за формулою [48]:

$$K_{ал} = \text{Грошові кошти та її еквіваленти} / \text{Поточні зобов'язання} \quad (2.6)$$

4. Показник чистого оборотного капіталу (його наявність і величина свідчить про можливість підприємства забезпечувати свої зобов'язання і розвивати подальшу діяльність). Розраховується він як різниця між оборотними активами підприємства і його поточними зобов'язаннями.

На основі балансу, розрахуємо основні показники ліквідності, які подамо у табл. 2.7

Таблиця 2.7

Показники ліквідності ПрАТ "Тернопільський молокозавод"

Показники	2018р.	2019р.	Абсолютне відхилення, +/-
1.Коефіцієнт загальної ліквідності	1,08	1,03	-0,05
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,68	0,69	0,01
3.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,03	-
4.Чистий оборотний капітал (тис.грн)	17191	8029	-9162

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

Коефіцієнт загальної ліквідності зменшився з 1,08 на початок періоду, до 1,03 на кінець. Основною причиною стало те, що оборотні активи не на стільки збільшилися як короткострокові зобов'язання. Оборотні активи збільшилися на 32 056 тис. грн., в той час як короткострокові зобов'язання збільшилися на 41 218 тис. грн.. Різниця між приростом оборотних активів і короткостроковими зобов'язаннями, у сумі 9 162 тис. грн., або 0,05 %.

Коефіцієнт швидкої ліквідності зріс. На початок звітнього року він становив 0,68, на кінець – 0,69. Хоча це й підвищення мінімальне - 0,006, але головне, що воно не знизилось. Це дасть змогу підприємству швидко перекрити короткострокові зобов'язання, але без врахування запасів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності мінімальний. На початку звітнього періоду він мав значення 0,03. Таке ж значення він мав і в кінці звітнього періоду. Підприємству потрібно збільшувати свої гроші та їх еквіваленти щоб підвищити абсолютну ліквідність.

Чистий оборотний капітал зменшився. Якщо на початку аналізованого періоду він становив 17 191 тис. грн., то в кінці - 8 029 тис.грн. Показник зменшився на 9 162 тис. грн. Це говорить про те, що приріст короткострокових зобов'язань був більшим за приріст оборотних активів.

На наступному етапі діагностики фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» проаналізуємо показники ділової активності.

Ділова активність підприємства характеризує весь спектр зусиль, які направлені керівництвом суб'єкта господарювання на його просування на ринках продукції, праці, капіталу і проявляється у динамічності розвитку, досягненні поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту. Оцінка ділової активності підприємства здійснюється шляхом вивчення рівня ефективності використання його ресурсів [48]. Ефективне використання фінансових ресурсів визначається їх оборотністю.

На основі балансу, розрахуємо основні показники ділової активності за 2019 рік, які подамо у табл. 2.9

Таблиця 2.9

Показники ділової активності ПрАт «Тернопільський молокозавод» за 2019р.

Показники	2019 рік
1. Коефіцієнт оборотності активів	2,08
2. Коефіцієнт фондівдачі	3,56
3. Коефіцієнт оборотності обігових коштів	6,91
4. Період обороту обігових коштів (днів)	52,13
5. Коефіцієнт оборотності запасів	16,93
6. Період одного обороту запасів (днів)	21,26
7. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту)	11,27
8. Тривалість погашення дебіторської заборгованості (днів)	31,95
9. Коефіцієнт оборотності готової продукції	32,45
10. Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	23,49
11. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,2

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

На основі показників ділової активності підприємства за 2019 рік можна зробити наступні висновки:

Коефіцієнт оборотності активів склав 2.08. Тобто за кожен грошову одиницю активів підприємство отримало 2.08 грошових одиниць реалізованої продукції.

Коефіцієнт фондівдачі дорівнював 3,56. Це означає, що за кожен одиницю основних виробничих фондів підприємство отримало 3.56 готової продукції.

Коефіцієнт оборотності обігових коштів сягнув 6,91. Отже, на кожен гривню обігових коштів підприємство реалізувало продукцію на 6.91 грн. Період обороту обігових коштів складає 53 дні.

Коефіцієнт оборотності запасів мав значення 16,93. Отже, за рік запаси здійснили майже 17 обертів. Періоду обороту оборотності запасів склав 22 дні.

Коефіцієнт оборотності дебіторської склав 11,27. Іншими словами, швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за рік був 11,27 обороти. Тривалість погашення дебіторської заборгованості становить 32 дні.

Коефіцієнт оборотності готової продукції становить 32,45. У свою чергу, це показує, що виручка від реалізації продукції перевищує середні запаси готової продукції у 32,45 рази.

Період погашення кредиторської заборгованості склав 23,49 днів. Це означає, що підприємство використовує кошти постачальників та підрядників за 24 дні.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу – 4,2. Це означає, що на кожную гривню залучених від власників коштів було продано товарів та послуг на 4,2 гривні.

В загальному ділова активність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за аналізований період задовільна. Це сталося внаслідок проведених заходів з реалізації готової продукції та інших запасів, деякого росту обсягів виробництва за рахунок поліпшення проведення маркетингових досліджень, зменшення вартості основних засобів підприємства за рахунок часткового списання матеріально і морально застарілого обладнання та продажу не використовуваного, а також більш ефективного використання ресурсів підприємства загалом, як власних, так і залучених.

2.3. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства

Основним видом діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є переробка молока. Асортимент підприємства складається із понад 47 найменувань. Всю продукцію можна поділити на такі основних види:

- класична цільномолочна група (молоко, кефір, сметана, ряжанка, йогурт, кисломолочний сир);

- молочні продукти, збагачені йодованим білком (молоко, кефір, сметана, кисломолочний сир);

- масло (вагове, фасоване у пергаментну упаковку та фольгу).

Виробництво продукції ведеться відповідно до технологічних інструкцій згідно з затвердженими технічними умовами.

Основними вимогами до продукції є безпека, фізико-хімічні показники, смакові властивості та якість пакування. В обов'язковому порядку перевіряється дотримання санітарних норм і правил для підприємств молочної промисловості, затверджених у встановленому порядку.

Технічні умови для виробництва продукції та технологічні інструкції підприємство отримує від галузевих науково-дослідних інститутів, молокопереробних підприємств, а також розробляються спеціалістами заводу.

Всі продукти, вироблені на підприємстві мають ветеринарні свідоцтва, санітарно-гігієнічні висновки, відповідають вимогам державних стандартів і санітарним нормам і правилам до продуктів харчування.

Для контролю органолептичних (смакових) властивостей продукції, яка надходить для реалізації в торгову мережу на підприємстві у 2000 році створена і діє дегустаційна комісія, до складу якої входять Голова правління, провідні спеціалісти та керівники підрозділів. Засідання комісії відбуваються 5 разів на тиждень.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» закупляє молоко від сільськогосподарських підприємств і населення Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської областей. Закупівельні ціни на молоко мають чітко виражений сезонний характер.

Основними постачальниками сировини Тернопільського району є Товариства «Дружба», «Нива», «Наука», Агрофірми «Медобори», «Перемога» [38].

Сировину завод заготовляє у восьми районах Тернопільської області (38, 5% від усієї сировини) та шести районах Хмельницької області (61, 5%).

Основним видом діяльності підприємства є виробництво і реалізація молочної продукції. В 2019р. було вироблено 55,2 тис.т. молочної продукції у т.ч. [38]: молоко - 24,8тис.т.; кефір - 11,8 тис. т.; сметана - 6,2тис. т.; йогурт - 6,3тис.т.; масло 2,4тис.т.; сир кисломолочний - 1,9 тис. т; казеїн - 1,8 тис.т.

У таблиці 2.11 подано інформацію про чистий дохід від реалізації молочної продукції загалом та по кожному молочному продукту окремо.

Таблиця 2.11

Чистий дохід від реалізації молочної продукції

Вид продукції	Чистий дохід (тис. грн.)
Молоко	454,7
Кефір	317,1
Сметана	300,0
Йогурт	229,1
Масло	228,6
Сир кисломолочний	188,6
Казеїн	141,54
Всього	1860,34

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [38]

Технологічний процес виготовлення молочної продукції розглянемо на прикладі виготовлення масла шляхом перетворення високожирних вершків [38].

Цей процес відбувається безперервним (потоким) способом. Процес включає наступні технологічні операції: якісна оцінка молока, приймання молока, нормалізацію та охолодження вершків, сепарування (40-45°C) та пастеризацію (85°C і вище), дезодорацію за потреби, повторне сепарування, подачу вершків у масловиготовлювач, розлив масла в ящики, охолодження.

На підставі органолептичної оцінки й лабораторних досліджень молоко сортують, керуючись при цьому діючим державним стандартом на молоко заготовлюване ДСТУ 3662-97.

Прийняте молоко в можливо короткий строк направляють на переробку. У випадку змушеного зберігання молоко охолоджують і зберігають при температурі не вище 10°C.

Молоко пастеризують за температури 83-85°C. Після пастеризації відбувається сепарування молока й одержання вершків. Оптимальна температура сепарування (35-45°C)

Сепарують молоко на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» з використанням сепараторів-вершковідокремлювачів, одержуючи знежирене молоко й вершки, що є вихідною сировиною для виробництва вершкового масла.

Теплова й вакуумна обробка вершків. При правильно обраних технологічних режимах теплова й вакуумна обробка дозволяє значно послабити або усунути повністю різні пороки смаку й запаху, що поряд з ретельним сортуванням вершків гарантує вироблення масла високої якості.

Пастеризація вершків. Вона призначена для повного знищення патогенних мікроорганізмів і максимально всієї іншої мікрофлори, інактивацію ферментів, що прискорюють псування продукту. Вершки при виробленні солодковершкового масла пастеризують при 85-96°C, а потім піддають дезодорації, чим забезпечується більше повне видалення з них летучих речовин - носіїв кормового й інших сторонніх присмаків і запахів.

Дезодорація вершків. Вона полягає в обробці гарячих вершків в умовах розрідження в спеціальних апаратах - дезодораторах. Після дезодоратора гарячі вершки температурою 75-80°C потрапляють в сепаратор для отримання високожирних вершків.

Нормалізація високожирних вершків. Процес має на меті стандартизації складу компонентів вироблюваного масла. Необхідний зміст вологи, а відповідно жиру у високожирних вершках легко одержати в процесі сепарування вершків.

Процес виготовлення масла перетворенням високожирних вершків не перевищує 30 хв. У такий спосіб одержують від 60 до 65% всієї кількості вершкового масла.

Після виготовлення, готову продукцію пакують і транспортують на місце призначення.

Для того, щоб визначити виробничу ефективність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» потрібно проаналізувати фінансові результати підприємства. У табл. 2.12 подано фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018-2019 роки. (додаток Б)

Таблиця 2.12

Фінансові результати діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
за 2018-2019 рік, тис. грн.

Назва показників	2018 рік	2019 рік	Абсолютне відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції	1718859	1752721	33862
Собівартість реалізованої продукції	1457263	1505362	48099
Валовий прибуток/збиток	261596	247359	-14237
Інші операційні доходи	2579	2666	87
Адміністративні витрати	34643	44162	9519
Витрати на збут	113921	161446	47525
Інші операційні витрати	36869	38388	1519
Фін. результати від операційної діяльності	78742	6029	-72713
Інші доходи	1484	991	-493
Фінансові витрати	(30503)	(6904)	23599
Інші витрати	(6478)	(3978)	2500
Фінансовий результат до оподаткування:	43245	-33862	-9383
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-8438	59	8497
Чистий фінансовий результат	34807	-33803	-1004

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток Б]

Отже, на основі проведених розрахунків фінансових показників діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018-2019 роки можна зробити наступні висновки:

1) В 2019 році чистий дохід від реалізації продукції зріс на 33 862 тис.грн., порівняно із 2018 роком. Це позитивна тенденція, оскільки кожне підприємство прагне збільшити свій дохід і як бачимо, компаній це вдалось.

2) Собівартість продукції збільшилась з 1 457 263 тис. грн. до 1 500 362 тис. грн. Іншими словами витрати на виробництво продукції збільшились, а це є негативним явищем для підприємства.

3) Валовий прибуток/збиток - це різниця між чистим доходом і собівартістю. Порівнявши цих 2 показника за 2018 та 2019 роки абсолютне відхилення зменшилось на 14 237 тис. грн., хоча в 2019 році підприємство мало валовий прибуток 247 359 тис. грн.

4) Витрати на збут. Один з ключових показників фінансових результатів підприємства, який вплинув на чистий фінансовий результат. У 2019 році витрати на збут становили 161 446 тис. грн. У 2018 році вони становили 113 921 тис. грн. Абсолютне відхилення становить 47 525 тис. грн.. Тобто, витрати на збут збільшились на 47 млн. 525 тис. грн. Це майже 42% від витрат на збут у 2018 році.

5) Фінансові результати від операційної діяльності. У 2018 році цей показник дорівнював 78 742 тис. грн., 2019 рік - 6 029 тис. грн. Абсолютне відхилення становить -72 213 тис. грн. Якщо говорити в темпі зростання, в 2019 році показник зменшився в 13 разів порівняно з 2018 роком.

6) Сукупний дохід (збиток) на кінець 2018 становив + 34 807 тис. грн., на кінець 2019 - -33 803 тис. грн.. В абсолютному відхиленні це - 68 610 тис. грн..

Загальний висновок наступний: сукупний збиток на кінець 2019 року становить -33 803 тис грн. Основні причини зменшення сукупного доходу на 68 610 тис грн., порівняно з 2018 роком : збільшення собівартості реалізованої продукції, збільшення витрат на збут, зменшення фінансових результатів від операційної діяльності.

Наступним кроком в оцінюванні ефективності виробничої діяльності підприємства є аналіз операційних витрат ПрАТ «Тернопільський

молокозавод», який можна представлений в балансі підприємства, елементи операційних витрат [38].

Таблиця 2.12

Аналіз операційних витрат ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Показник	2018р.	2019р.	Абсолютне відхилення
Матеріальні затрати	1289164	1268096	-21068
Витрати на оплату праці	143149	205803	62654
Відрахування на соціальні заходи	30738	44418	13680
Амортизація	57802	99142	41340
Інші операційні витрати	31363	131899	100536
Разом	1552216	1749358	197142

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [38]

По таблиці 2.12 можна зробити наступний висновок: майже усі показники, які представлені в таблиці зросли: витрати на оплату праці (+62 654 тис. грн.), відрахування на соціальні заходи (+13 680 тис. грн.), амортизація (41 340 тис грн.), інші операційні витрати (+100 536 тис. грн.). Зменшились тільки матеріальні витрати на 21 068 тис. грн.. Загалом операційні витрати збільшились на 197 142 тис у звітному періоді, в порівнянні з переднім. Найбільшу частку в абсолютному відхиленні загалом операційних витрат займають інші операційні витрати, понад 50%.

Одним із головних показників, які показують ефективність виробничої діяльності підприємства, є показники технічного стану основних виробничих фондів, оскільки по цих даних можна побачити, як вони оновлюються, які вносяться інновації в виробництво, тощо. У табл. 2.13 показано основні показники технічного стану основних виробничих засобів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» на початок та кінець звітної періоду [55].

Первісна вартість основних засобів на початок і кінець звітної періоду становила 545 929 тис грн. і 612 662 тис. грн. відповідно. Знос з основних фондів з 56 039 тис. грн. на початок періоду зріс до 116 736 тис. грн.. на кінець. Абсолютне відхилення 60 697 тис. грн. Це говорить про збільшення зносу основних засобів більше ніж в 2 рази.

Таблиця 2.13

Показники технічного стану основних виробничих засобів
ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018-2019рр.

Роки	Показники, тис. грн.					
	Первісна вартість основних засобів	Залишкова вартість основних засобів	Знос основних засобів	Коефіцієнт зношеності основних засобів	Коефіцієнт придатності основних засобів	Коефіцієнт оновлення основних засобів
2018	545929	489890	56039	0,10	0,9	0,11
2019	612662	495926	116736	0,19	0,81	
Абсолютне відхилення						
2019/ 2018	66733	6036	60697	0,09	0,01	-

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А]

Залишкова вартість основних засобів становила 489 890 тис. грн. та 495 926 тис. грн. на початок та кінець періоду. Коефіцієнт зношеності з 0,1 виріс до 0,19. Натомість коефіцієнт оновлення основних засобів дорівнює 0,11. тобто коефіцієнт зношеності виріс на 0,09 але підприємство оновило основні засоби на 0,11. І цих 2 показника нівелюють один одного. Хоча і коефіцієнт придатності основних засобів з 0,9 знизився до 0,81.

Загалом на підприємстві простежується малий знос основних засобів та відбувається їх систематичне оновлення.

Заключною групою показників, які показують ефективність виробничої діяльності підприємства, є показники рентабельності. На основі цих показників можна дізнатись про ефективність роботи підприємства, яке націлене на отримання прибутку та про якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства [49]. У таблиці 2,3 розрахуємо показники рентабельності за 2018-2019 роки. Для знаходження всіх коефіцієнтів рентабельності використаємо баланс підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2018 рік (додаток В).

Таблиця 2.14

Показники рентабельності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
у 2018-2019 роках

Показники	роки		Відхилення
	2018	2019	2019/2018
Коефіцієнт рентабельності активів	4,999	-	-
Рентабельність виробничих фондів	8,943	-	-
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	11,274	-	-
Рентабельність продажів по чистому прибутку	2,025	-	-
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від продажів	4,581	0,344	-4,237
Валова рентабельність виробництва	17,951	16,432	-1,519
Чиста рентабельність виробництва	2,389	-	-

Примітка. Розраховано автором на основі звітних даних підприємства [Додаток А, Б]

За результатами із таблиці 2.13 можна зробити наступні висновки:

1) оскільки чистий фінансовий результат за 2019 рік був від'ємний (-33 803 тис. грн.), такі показники як: коефіцієнт рентабельності активів, рентабельність виробничих фондів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, рентабельність продажів по чистому прибутку та чиста рентабельність виробництва будуть показувати збиток, який підприємство буде отримувати від кожної гривні вкладених у підприємство.

2) оскільки за 2018 рік підприємство отримувало прибуток, кожен показник показує скільки було отримано прибуток в залежності від того, який це показник. Коефіцієнт рентабельності активів показує скільки отримує підприємство за кожну вкладену суму активів і тд.

3) доречним буде порівняння в роках показників рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів та валова рентабельність виробництва. У 2019 році рентабельність реалізованої продукції за прибутком від продажів знизилась на 4,237 порівняно із 2018, валова рентабельність виробництва знизилась на 1,519.

Отже, на основі всіх розрахованих показників можна дати наступну оцінку виробничої діяльності підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод»:

- за 2019 рік підприємство з прибуткового перетворилось в збиткове. Основними причинами є збільшення витрат на збут на 47 млн. 525 тис. грн. та зменшення фінансових результатів від операційної діяльності на 72 млн. 713 тис. грн.. (табл. 2.11);

- необоротні активи зменшились на 7 млн. 716 тис. грн., оборотні активи збільшились на 32 млн. 56 тис. грн.;

- власний капітал зменшився на 33 млн. 803 тис. грн., довгострокові зобов'язання та короткостроковий позиковий капітал збільшились на 33 млн 803 тис. грн. та 41 млн. 218 тис. грн. відповідно. Це свідчить про те, що підприємство прагне збільшити частку позикового капіталу та зменшити частку власного. Якщо на початок 2019 року коефіцієнт співвідношення позикового капіталу до власного дорівнював 0,91, то на кінець 1,14. Підприємство збільшило частку позикового капіталу на 24%;

- коефіцієнт загальної ліквідності зменшився на 0,05, швидкої ліквідності збільшився на 0,69, абсолютної ліквідності зріс на 0,03;

- показники платоспроможності : коефіцієнт платоспроможності знизився на 0,9, коефіцієнт фінансової залежності зріс на 12%, фінансова стійкість зменшилась на 5%, коефіцієнт забезпечення власними засобами з -0,67 впав до -0,7, коефіцієнт фінансової стабільності знизився на 19%;

- чистий дохід від реалізації продукції склав 1 млрд. 752 млн. 721 тис. грн., валовий прибуток -247 млн. 359 тис. грн, чистий фінансовий результат склав - збиток 33 млн. 803 тис. грн.;

- більша частина коефіцієнтів рентабельності підприємства з додатних у 2018 році перетворились на від'ємні у 2019 році. Головною причиною стало перетворення чистого фінансового результату з додатного на від'ємний.

Висновки до розділу 2

Молочна промисловість – одна з провідних галузей народного господарства, яка забезпечує населення продуктами харчування. Молочна та молокопереробна галузі України сьогодні мають цілу низку проблем, які перешкоджають ефективному розвитку цих галузей. Щороку в країні поступово зменшується виробництво молочної продукції в господарствах населення, якість закупівельної сировини з року в рік то покращується, то погіршується, неузгоджена цінова політика, проблеми з реалізацією, а також зменшенням поголів'я корів – всі ці проблеми потребують постійного моніторингу та кроків по їх вирішенню. Виробництво молока можна зробити прибутковим та конкурентоспроможним видом агробізнесу, однак цей процес потребує інвестиційних витрат та уваги з боку держави.

Для практичної частини магістерської роботи, нами було обрано ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Сьогодні ПрАТ «Тернопільський молокозавод» - це одне з найпотужніших молочних підприємств України. Щоденна переробка молока становить понад 300 тонн, а кількість працівників зросла до 1432 людей. На заводі впроваджуються новітні технології. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» - це перше підприємство в Україні, яке виготовляє молоко за німецькою технологією «Fresh milk» («Свіже молоко»). Продукція підприємства реалізується на місцевому, регіональному та національному ринках. В торгову мережу міста надходить 52 % виробленої продукції, у м. Львові реалізується 37 %, 10 % продукції надходить у Прикарпаття та Закарпатську область. Крім того продукція заводу присутня на ринках м. Києва, у Миколаївській та Донецькій областях.

Використовуючи абсолютні показники ми провели структурно-динамічний аналіз оборотних та необоротних активів підприємства, його власного та позикового капіталу. За допомогою відносних показників проаналізували коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти фінансової стійкості й платоспроможності, коефіцієнти ділової активності, коефіцієнти ефективності

(рентабельності), коефіцієнти діагностики параметрів кризового розвитку підприємства (банкрутства). Провівши детальний аналіз перерахованих вище показників, можемо зробити висновок, що ефективність виробничої діяльності досліджуваного підприємства, є задовільною, незважаючи на негативні значення окремих показників, які її характеризують. Негативні тенденції щодо значень відповідних показників в основному спричинюються великими поточними й довгостроковими зобов'язаннями ПрАТ «Тернопільський молокозавод», які, на нашу думку, підприємство здатне погасити при раціональному використанні власних коштів впродовж наступних років й за умови збереження існуючих позитивних тенденцій щодо фінансових результатів діяльності, а також збільшення собівартості реалізованої продукції, збільшенням витрат на збут, зменшення фінансових результатів від операційної діяльності.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Резерви підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства

Кожне підприємство прагне до підвищення ефективності своєї виробничої діяльності, але з врахуванням сучасних умов введення бізнесу в Україні, стану економіки, масового банкрутства та ліквідації підприємств, поганого технічного забезпечення через моральний та фізичний знос обладнання, для підприємств постає задача пошуку резервів для оптимізації господарської діяльності підприємства, підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства, підвищення кваліфікації трудових ресурсів, оновлення та заміна основних засобів та інші.

Для підвищення ефективності на будь-якому підприємстві перш за все слід визначити резерви. Під резервами розуміють поліпшення використання ресурсів підприємства в результаті подальшого вдосконалення техніки, технологій і організації виробництва, усунення витрат і втрат. Мобілізація резервів виробництва являє найбільш економічний шлях його розвитку. Вона дозволяє отримати приріст випуску продукції при мінімальних капітальних вкладеннях [15].

Перш за все, розглянемо, як класифікують та на які види поділяють резерви. У табл.3.1 розглянуто декілька з них.

Підрахунок резервів повинен бути точним і обґрунтованим, щоб величина виявлених резервів була реальною. Методика підрахунку резервів залежить від характеру резервів (інтенсивні чи екстенсивні), способів їх виявлення (явні чи приховані) та способів визначення їхніх величини (формальний та неформальний).

Таблиця 3.1

Класифікаційні ознаки та види господарських резервів підприємства

Класифікаційна ознака	Види господарських резервів
За просторовою ознакою	- внутрішньогосподарські - галузеві - регіональні - національні
За ознакою часу	- поточні (короткострокові) - перспективні (довгострокові)
За способом виявлення	- явні - приховані
За елементами забезпечення діяльності	- трудові ресурси - засоби праці - предмети праці
За характером впливу на результати діяльності	- екстенсивні - інтенсивні
За стадіями відтворення	- виробництво - обіг
За стадіями життєвого циклу	- передвиробничі - виробничі - експлуатаційні - утилізаційні
За джерелами утворення	- внутрішні - зовнішні
За характером ресурсів	- внутрішньовиробничі - загальновиробничі - поза виробничі

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [15]

Для підрахунку величини резервів в аналізі виробничої діяльності використовується ряд способів, наприклад, метод порівняння, факторний аналіз, стохастичний факторний аналіз, функціонально-вартісний аналіз, маржинальний аналіз, математичне програмування та інші. Методологічною базою для пошуку резервів підвищення ефективності є загальнонаукові методи аналізу та синтезу, узагальнення, графічний метод та інші [7].

Найважливіші напрямки проведення заходів по визначенню резервомобілізуючих факторів називаються напрямками або шляхами забезпечення (використання) резервів, підвищення ефективності функціонування підприємства.

Склад резервів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства:

- ресурсні резерви;
- організаційно-технологічні резерви;
- резерви підвищення якості продукції;
- резерви основних узагальнюючих результатів роботи.

Для виявлення і підрахунку явних резервів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства застосовують: детермінований, кореляційний, функціонально-вартісний аналіз, методи прямого підрахунку та порівняння. З метою виявлення прихованих резервів застосовують доходний та витратний підходи [34].

Детермінований факторний аналіз дозволяє визначити вплив факторів, зв'язок яких із результативним показником носить функціональний характер (результативний показник може бути представлений у вигляді добутку, частки або алгебраїчної суми факторів).

Метою кореляційного аналізу є виявлення залежності однієї змінної від інших. Недоліком цього методу є те, що кореляція відображає лише лінійну залежність величин, але не відображає їх функціональної зв'язаності.

Функціонально-вартісний аналіз досліджує економічні можливості скорочення витрат та підвищення якості виробів підприємства. Основною метою функціонально-вартісного аналізу є досягнення оптимальної корисності при найменших витратах.

Метод прямого підрахунку застосовують для визначення резервів екстенсивного характеру, коли відома величина додаткового залучення або величина безумовних втрат ресурсів. Цей метод може бути застосований тоді, коли можна точно визначити витрати, що пов'язані із транспортуванням тих чи інших одиниць запасів у вартісному чи натуральному виразі [3].

Метод порівняння використовують для підрахунку величини резервів у тому разі, коли витрати ресурсів або можливу їх економію визначають,

порівнюючи з нормами або з витратами їх на одиницю продукції на підприємствах-лідерах, які використовують новітні досягнення науки та передового досвіду [12].

Прибутковий (доходний) підхід, який включає метод дисконтованих грошових доходів, метод прямої капіталізації, реального ефекту та метод синтетичної побудови ефекту найбільш точні результати забезпечує у поєднанні з ринковими показниками (ринковий підхід оцінювання нематеріальних активів). Такий підхід використовують, наприклад, для оцінювання патентів та технологій. Для оцінки такого нематеріального активу, як кваліфікована робоча сила, в першу чергу, застосовують витратний підхід (метод первісних витрат, метод вартості заміщення і відновлення), методи прибуткового підходу застосовуються лише у другу чергу. Але для отримання всебічної, а значить і більш точної, інформації треба спиратись на синтез показників різних підходів.

Пріоритетність застосування тих чи інших підходів повинна визначатись не тільки поточним станом підприємства, але й такими факторами як – науково-технічний прогрес, галузеві тенденції, інформаційне забезпечення, імідж підприємства, кваліфікація персоналу, швидкість змін макросередовища та оперативність реагування на такі зміни, мета та стратегія підприємства [42].

Отже, з огляду на всі розглянуті моменти, можна сформулювати основні принципи, яких варто дотримуватись, здійснюючи пошук резервних можливостей підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства:

- обґрунтованість: підтвердження відповідними розрахунками, точними цифровими викладками, детальними поясненнями, які ґрунтуються на реальних даних і мають об'єктивний характер;

- комплексність: повне вивчення економічних явищ (процесів) за допомогою такої форми організації пошуку резервів, при якій дотримуються єдність та послідовність дослідження економічних явищ як цілісної системи у певному порядку

– за етапами та у взаємозв'язку, а не відокремлено; – врахування особливостей виробництва: так, у масовому та серійному виробництві пошук резервів має вестися послідовно у такому напрямі: виріб– вузол–деталь– технологічна операція; у одиничному виробництві

– резерви аналізуються за окремими технологічними операціями виробничого процесу;

– врахування взаємодії різних факторів, які впливають на результати діяльності;

– виявлення невикористаних резервів за всіма стадіями життєвого циклу об'єкта чи виробу.

Явні та приховані резерви, і насамперед, їх взаємодія створюють найбільш ефективне поле для господарювання.

Серед резервів поліпшення основних узагальнюючих результатів виробничої діяльності підприємства провідне місце займають резерви зростання прибутку, резерви підвищення рентабельності вкладеного капіталу і рентабельності виробництва. Проблема визначення ефективності підприємства та пошуку шляхів її підвищення є складною і такою, що важко формалізується. Адже будь-яке підприємство – це складна система, тому сподіватися, що можна дістати просту й легко зрозумілу схему пошуку резервів підвищення ефективності його роботи, було б не зовсім правильно.

Таким чином, резерви підвищення ефективності функціонування підприємства – це можливості досягнення більш ефективної його діяльності в результаті забезпечення належної дії факторів, що дають змогу раціональніше використовувати наявні ресурси та його потенціал [28]. Досягти ефективності діяльності підприємства можливо тільки системно, врахувавши процеси внутрішніх і зовнішніх змін, тенденцій, що зберігаються на ринку та прогнозів.

3.2. Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємства

Конкурентоспроможність продукції підприємства - це комплексна багатоаспектна характеристика, що відображає здатність продукції протягом періоду її виробництва відповідати за якістю вимогам конкретного ринку, адаптуватися по співвідношенню якості і ціни до перевагам споживачів, забезпечувати вигоду виробнику при її реалізації [4].

Кожен товар володіє комплексом властивостей, що визначають ступінь його придатності до використання в конкретних умовах. Щоб об'єктивно оцінити конкурентоспроможність товару, виробник повинен при аналізі використовувати ті самі критерії, яким оперує споживач.

Серед критеріїв, що характеризують конкурентоспроможність промислових товарів, виділяють: технічні (призначення, нормативні, ергономічні, естетичні та інші), економічні (ціну споживання) і організаційні (знижок, умови платежу та поставок, комплектність поставки, строки та умови гарантії і т. д.) [16].

Перш ніж перейти до аналізу конкурентоспроможності продукції підприємства, потрібно проаналізувати конкурентність підприємства в цілому. Гудзь О. Є. пропонує оцінювати конкурентоспроможність підприємства за такими групами показників: переваги у зовнішньому та внутрішньому середовищі; переваги в якості, ресурсоемності продукції, що випускається і в нововведеннях; переваги ринків [12].

Для комплексного аналізу середовища підприємства використовують SWOT - аналіз. SWOT-аналіз - визначення сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз, що виходять з його найближчого оточення (зовнішнього середовища): сильні сторони - переваги організації; слабкості - недоліки організації; можливості - фактори зовнішнього середовища, використання яких створить переваги організації на ринку; загрози

- фактори, які можуть потенційно погіршити становище організації на ринку [13].

Першим етапом при проведенні SWOT-аналізу треба визначити, які сильні сторони й недоліки існують у діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Для цього необхідно перелік параметрів, за якими буде оцінено підприємство і за кожним з параметрів визначити, що є сильною, а що є слабкою стороною [32]:

1. Географічне положення (можна висвітлити наближеність до автомобільних та залізничних шляхів, своєрідність природного середовища та компактність розміщення основних споживачів продукції комбікормового заводу);

2. Населення, ринок праці (можливим є опис достатності трудових ресурсів та їх кваліфікаційного рівня для забезпечення заводу робітниками різної кваліфікації);

3. Організація (тут необхідно оцінити рівень кваліфікації співробітників, їхню зацікавленість у розвитку комбікормового заводу, наявність взаємодії між відділами підприємства т. ін.) [51];

4. Виробництво (можна оцінити виробничі потужності, якість і ступінь спрацювання устаткування, якість товару, що випускається, собівартість продукції, надійність каналів постачання сировини й матеріалів і т.п.);

5. Фінанси (можливою є оцінка витрат виробництва, доступності капіталу, швидкості обороту капіталу, фінансова стійкість комбікормового заводу й т.п.);

6. Інновації (тут можна оцінювати частоту впровадження нових продуктів і технологій на комбікормовому заводі, ступінь їхньої новизни (незначні або кардинальні зміни), і т.п.) [54];

7. Маркетинг (тут можна оцінювати якість товарів, повноту асортименту, рівень цін, застосовуваність реклами, репутацію заводу, ефективність застосовуваної моделі збуту) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Визначення сильних сторін (переваг) та слабких сторін (недоліків) у діяльності
ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Фактор	Сильні сторони (переваги)	Слабкі сторони (недоліки)
1. Географічне положення	1.Зручне географічне становище в під'їзді автомобільних та залізничних вузлів. 2.Розвинена мережа шляхів сполучення 3.Комунікаційна доступність.	
2. Населення, Ринок праці	1.Надлишок групових ресурсів. 2.Наявність кваліфікованих кад-рів необхідних для забезпечення робочою силою. 3.Дешева робоча сила. 4.Система перепідготовки кадрів.	1.Складна демографічна ситуація (від'ємний приріст, мала народжуваність, стан здоров'я) 2.Відтік кваліфікованих кадрів 3.Низький рівень заробітної плати 4.Невідповідність професійного рівня трудових ресурсів потребам економіки

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [38]. Продовження таблиці у додатку Д.

На основі даних із таблиці 3.2 та аналізу виробничої діяльності у розділі 2.3, можна скласти SWOT- аналіз підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

SWOT - аналіз ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Сильні сторони підприємства	Слабкі сторони підприємства
<ul style="list-style-type: none"> - П'яте місце по виробництву питного молока. - Хороша репутація на місцевому ринку. - Великі виробничі потужності. - Надійний постачальник сировини. - Хороша збутова мережа. - Кваліфіковані працівники. 	<ul style="list-style-type: none"> - Зменшення власного капіталу та збільшення позикового в балансі підприємства. - Збільшення витрат на збут. - Прив'язаність до цін на сировину. - Недостатність обігових коштів і коштів на технічне переоснащення виробництва. - Підприємство збиткове. - Низька рентабельність.
Загрози підприємства	Можливості підприємства
<ul style="list-style-type: none"> - Розширення сфер впливу основних конкурентів. - Підвищення цін на сировину. - Поява нових конкурентів на ринку. - Погіршення економіки в країні. - Знос основних засобів. - Збільшення імпорту молочних товарів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Вихід на нові ринки збуту. - Збільшення експорту закордон. - Оновлення основних засобів. - Збільшення частки на ринку. - Зменшення витрат на збут. - Покращення економіки в країні. - Введення інновацій на підприємстві.

Примітка. Таблиця складена автором на основі джерела [38]

Із таблиці 3.3 можна виділити наступні головні фактори, які формували SWOT - аналіз підприємства:

1) Збут. Як ми визначили, підприємство розширює свою збутову мережу, знаходить нові ринки для збуту продукції. Це за собою тягне збільшення витрат на збут, але якщо враховувати те, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» тільки заходить на молочний ринок таких міст як: Одеса, Київ прибуток з цих регіонів не буде такий як, наприклад, в Тернополі. Покупці з цих регіонів погано знають даного виробника, тому вони схильні довіряти провіреному виробнику. Через це підприємство запустили ряд реклам по телебаченню, радіо, в інтернеті. Але компанія може собі це дозволити щоб завоювати свою частину ринку в даних областях. З часом це все окупиться, але зараз це несе збитки для підприємства.

2) Виробництво. На сьогоднішній день, підприємство нарощує свої обсяги виробництва, оскільки виходить на нові ринки. Це більше навантажує обладнання і це означає, що його зношуваність буде швидша. Підприємству потрібно постійно оновлювати свої основні засоби. Також було проаналізовано, що поголів'я корів зменшується. Це означає, що зменшуються об'єми молока, яке постачальник може запропонувати підприємству і також збільшення закупівельної ціни молока. Отже і ціни на продукцію будуть збільшуватись, що може призвести до зменшення продажів усіх молочних товарів.

3) Ситуація в країні. Один з головних факторів, який впливає на розвиток підприємства. На сьогоднішній день ситуація в країні погіршилась, якщо брати до уваги аналогічний період минулого року.

Після того, як було зроблено SWOT - аналіз, знайдено сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози, можна перейти до дослідження конкурентоспроможності продукції. Перш за все, товар може стати конкурентоспроможним, тобто зайняти гідне місце в ряду аналогів і субститутів тільки в тому випадку, якщо він буде відповідати такому поняттю, як **якість** Якість - головна характеристика продукції.

Одним із основних і найефективніших методів підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства є реклама. Реклама виконує ряд завдань:

- інформування потенційних споживачів про продукт або послугу;
- удосконалення іміджу бренду;
- вплив на емоційний рівень клієнтів;
- переконання споживачів скористатися послугами або придбати товар;
- підвищення прибутковості компанії за рахунок підвищення економічної ефективності реклами.

Залежно від способу і методу розміщення рекламна комунікація поділяється на:

- а) зовнішню;
- б) телевізійну;
- в) рекламу в інтернеті;
- г) друковану;
- д) на транспорті.

Підвищення конкурентоспроможності молочної продукції ПрАТ «Тернопільський молокозавод» дуже важкий і ресурсноємкий процес. Це обумовлюється наступними особливостями:

- уся продукція ПрАТ «Тернопільський молокозавод» виготовляються з молока. Це означає, що не існує сировини - замітника, за допомогою якого можна удосконалити або покращити якість продукції. Так, можна змінити технологію виробництва, удосконалити її, але це вже йде модернізація самого виробництва, а не сировини, з якої виготовляється продукт;

- велика кількість товарів - аналогів. Якщо сировина з якої виробляється продукт - одна, то і кінцевий продукт буде схожим або ідентичним між собою. Підприємствам потрібно удосконалювати технологію виробництва, збільшувати термін придатності, старатись покращити енергетичну цінність, удосконалювати смак, тощо. Якщо цього не робити, то товари на прилавках, будуть ідентичні. За останні роки яскравим прикладом удосконалення молочної

продукції можна побачити в сегменті йогуртів. Кожен виробник прагне додати до свого йогурту щось особливе, такого, що немає ні у кого. Появляються йогурти з різними смаками, енергетичною цінністю, по різному впливають на мікрофлору людини, тощо;

- ціноутворення. Оскільки багато товарів аналогів, по кожному з продуктів, це означає, що підприємство не може ставити ціну, яка була б для нього вигідна, вони мають підлаштовуватись під конкурентів. Також не слід забувати, що один з основних молочних продуктів - молоко, входить до споживчого кошику, а це означає що держава регулює ціну на даний продукт;

- імпорتنі молочні товари. У параграфі 2.1 було досліджено імпорт молочних продуктів і як висновок, простежується тенденція збільшення імпорту молочних товарів з кожним роком. Для вітчизняних підприємств це означає, що появились нові конкуренти, які заберуть певний відсоток їхніх покупців, а отже і прибуток від продажів;

- стан економіки в країні. Чим кращий стан економіки - тим більше населення може купити продукту. Відповідно до цього, погіршення стану економіки призводить до зменшення платоспроможності покупців. Таким чином, якщо підприємство на початок року розраховувало наростити обсяги продажів, збільшити прибуток, знаходити нові шляхи збуту, погіршення економіки в країні не дозволить їм це зробити та їм треба буде по новому розраховувати на свої виробничі потужності, може відбуватись простій виробництва.

Отже, якщо взяти до уваги усі вище перераховані фактори, можна дійти до висновку, що покращення конкурентоспроможності молочних товарів - дуже важкий процес. Він вимагає від маркетологів, менеджерів глибокого дослідження ринку молочної продукції по всій Україні та регіонах зокрема; завжди старатись удосконалити свої продукти; спостерігати за конкурентами; за цінами на сировину; за станом економіки в країні, тощо.

В особливостях підвищення конкурентоспроможності молочної продукції ми говорили, що на молочному ринку важко удосконалити продукцію.

Основною фактором виступає сировина. Усі молочні продукти виготовляються з молока. Натомість маркетологи знайшли вихід з ситуації. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» розпочав удосконалювати товарний вигляд. Так, підприємство не забуває, про оновлення технології виробництва, оновлення обладнання для удосконалення молочних продуктів, але зараз покупець робить великий акцент на те, як товар виглядає. За останні 3 роки підприємство на 90% оновили вигляд молочних продуктів і зробили так, щоб споживач наявно бачив, що він хоче придбати. Одним із найуспішніших товарів є кисломолочний сир. Оновився матеріал, з якого виготовлялась упаковка, змінився самий вигляд упаковки. Коли споживач може побачити, як виглядає продукт, навіть не розкриваючи його, виникає потреба купити саме цей товар, а не інший із того ж асортименту.

Якщо зважити всі плюси і мінуси, а саме: вихід на нові ринки збуту, реклама на телебаченні та в інтернеті, оновлення товарного вигляду проти збільшення витрат на збут, що призвело до того, що у 2019 році чистий фінансовий результат став меншим 0, можна зробити таке висновок: підприємство планує свою діяльність не на місяць-два, підприємство завжди розглядається в перспективі. Якщо не оновлювати свою продукцію, не удосконалювати товарний вигляд, не розширювати ринок збуту та не робити ніякої реклами, рано чи пізно конкуренти розпочнуть забирати частку підприємства на ринку, навіть у регіоні, де розміщене підприємство. Тим паче, якщо враховувати те, що за останні декілька років все більше і більше закордонних виробників вливаються в ринок молочних продуктів. Підприємство завжди має рухатись вперед, щоб споживач завжди був задоволений продуктом, який ти виготовляєш. І через рік, можливо два, підприємство з збиткового перетвориться знову в прибуткове, але вже маючи новий ринок збуту, удосконалену продукцію, новий товарний вигляд, кращий імідж, та що саме найголовніше, краще задовільнити потреби споживачів, заради яких ці всі зміни проводяться.

Висновки до розділу 3

Подано коротку характеристику резервам підвищення ефективності діяльності підприємства, визначено класифікаційні ознаки та види, на які вони поділяються. Знайдено шляхи забезпечення (використання) резервів, сформулювало основні принципи, яких варто дотримуватись, здійснюючи пошук резервних можливостей підвищення ефективності діяльності підприємства.

Визначено основні напрямки підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємства, досліджено основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства, визначено сильні та слабкі сторони підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод», його можливості та загрози. Визначено основні шляхи підвищення конкурентоспроможності молочної продукції ПрАТ "Тернопільський молокозавод", а саме: підвищення якості продукції; зниження ціни молочної продукції, за рахунок зниження їх собівартості; мінімізація термінів поставки товару до споживача, формування оптимального асортименту продукції, на основі аналізу ринкового попиту, сертифікація продукції.

Підвищення конкурентоспроможності продукції, на нашу думку, дозволить ПрАТ "Тернопільський молокозавод" підвищити ефективність свого виробництва, забезпечити стійке фінансове становище та переваги в конкурентній боротьбі.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі представлено нове вирішення актуального наукового завдання, а саме обґрунтування теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства. Проведені дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Ефективність виробничої діяльності підприємства – це комплексне поняття, що відображає кінцеві результати використання ресурсів за певний проміжок часу, головною ознакою якого може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу.

2. Значне підвищення ефективності функціонування підприємств можливе за умови застосування сучасних управлінських методів. Як показує досвід провідних підприємств світу за допомогою ефективного менеджменту, можна суттєво знизити витрати виробництва і підвищити ефективність функціонування підприємства.

3. Проблема підвищення ефективності виробництва та діяльності підприємства в цілому полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Основні чинники підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства полягають в підвищенні його технічного рівня, вдосконаленні управління, організації виробництва і праці, зміні обсягу та структури виробництва, поліпшенні якості природних ресурсів тощо. Лише вміле використання всієї системи названих чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

4. В процесі оцінки результатів господарської діяльності підприємства використовується набір показників ефективності господарської діяльності, а саме прибуток, рентабельність реалізації продукції, рентабельність активів,

рентабельність власного і позикового капіталу та прибутковість акціонерного капіталу. Найважливішим способом розрахунку ефективності виробничої діяльності є розрахунок показника ефективності (результативності) як співвідношення вартості реалізованої продукції (послуг) з витратами на виробництво.

5. Проаналізувавши виробничо-господарську діяльність ПрАТ "Тернопільський молокозавод" можна зробити висновок, що це одне з найпотужніших молочних підприємств України і займає п'яте місце по виробництву питного молока. Щоденна переробка молока становить понад 350 тонн. Продукція підприємства реалізується на місцевому, регіональному та національному ринках. В торгову мережу міста надходить 52 % виробленої продукції, у м. Львові реалізується 37 %, 10 % продукції надходить у Прикарпаття та Закарпатську область. Крім того продукція заводу присутня на ринках м. Києва, у Миколаївській та Донецькій областях.

6. Дослідження платоспроможності підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» свідчить про те, що відбувається посилення залежності від зовнішніх інвесторів. Власний оборотний капітал зменшується, довгостроковий та короткостроковий капітал збільшується. Підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу або ж зменшити позикові кошти.

7. Загальний висновок по фінансових результатах діяльності досліджуваного підприємства наступний: сукупний збиток на кінець 2019 року становить -33 803 тис грн. Основні причини зменшення сукупного доходу на 68 610 тис грн., порівняно з 2018 роком : збільшення собівартості реалізованої продукції, збільшення витрат на збут, зменшення фінансових результатів від операційної діяльності.

8. Досягти ефективності виробничої діяльності підприємства можливо тільки системно, врахувавши процеси внутрішніх і зовнішніх змін, тенденцій, що зберігаються на ринку та прогнозів. Усі підходи до визначення виробничої ефективності підприємства, вбачають раціоналізм та економічну обґрунтованість. Подальший науковий пошук повинен бути спрямований на

формування системи інструментів та методів, які є синтезом підходів до підвищення ефективності функціонування підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аджавенко М.М. Теоретичні засади визначення сутності категорії «ефективність розвитку» підприємств. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 264–270.
2. Андрушків Б.М., Вовк Ю.Я., Крамар І.Ю. Інноваційно-комплексні шляхи розвитку малого підприємництва. Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя. 2011. 340с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. К. : Атіка. 2011. 528 с.
4. Брітченко І. Г., Ладунка І.С. Актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія «Економіка»*. 2015. Т. 1. Вип. 1 (45). С. 116–118.
5. Буряк Р. І. Удосконалення методичних підходів до оцінювання результативності систем менеджменту якості функціонування аграрних підприємств. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2013. № 3. С. 36–43.
6. Вашків О.П. Конкурентоспроможність підприємства. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 147 с.
7. Ващенко А.А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами. *Науковий вісник національного гірничого університету: наук.-техн. журнал*. Дніпропетровськ: Вид-во НГУ. 2014. № 1. С. 80-86.
8. Габор С.С., Габор В.С. Ефективність як економічна категорія. *Інноваційна економіка*. 2012. № 7. С. 14-17.
9. Говорушко Т.А., Клімаш. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. К.: Логос. 2013. 204 с.
10. Гонтарева І. С., Нижегородцев Р.М. Категориальний апарат оцінювання ефективності розвитку підприємств. *Економіка підприємства та управління виробництвом*. 2012. № 3. С. 47-54.

11. Гриньова В. М., Мисько Н. В. Оцінка конкурентоспроможності промислової продукції на основі комерційної оцінки її якості. Бізнес Інформ. 2013. № 9. С. 149–154.
12. Гудзь О. Є. Стратегічні напрями формування конкурентних переваг підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018. № 3 (25). С. 4-11.
13. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю. Фінансовий аналіз та звітність: практикум. Вінниця: ВНТУ. 2017. 143 с.
14. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Дзюбка М.Ю. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 11. С. 12–14.
15. Друкер П. Ефективний керівник: пер. з англ. Р. Машкової. К.: Вид. група КМ-БУКС. 2018. 248 с.
16. Дудник О.В., Міненко С. Економічна природа понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність». Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29(1). С. 112-116. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_29\(1\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_29(1)_25) (дата звернення: 20.10.2020)
17. Дроздова В. А., Векшина А. П. Розвиток молокопереробної галузі: сьогодення та перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22. Ч. 1. С. 101–105. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24275> (дата звернення: 5.09.2020).
18. Жуков А.В. Місце збалансованої системи показників в діагностиці ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. Комунальне господарство міст: наук.- техн. зб. Харків: Харків. НУМГ ім. О.М. Бекетова. 2013. Вип. 108. С. 228-235.
19. Жулай Г.С. Управління ефективністю діяльності підприємства як важлива складова успішного ведення бізнесу. Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки». 2015. № 3 (87). С. 73–80.

20. Зубенко Т.М. Сучасні концепції ефективного господарювання підприємства. Студентський науковий вісник. Серія: економічні та гуманітарні науки: наук. збірн. Випуск 19. Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2015. С. 78–88.
21. Калієва О.М., Разумова М.С., Дергунова М.І. Поняття економічної ефективності комерційної діяльності. Інноваційна економіка: матеріали Міжнар. науч. конф. (Казань, жовтень 2014 р). Казань: Бук. 2014. С. 99–103.
22. Керанчук Т.Л. Молочна галузь України: перспективи і проблеми розвитку. Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. 2017. № 3(08). С. 133–136. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/25.pdf. (дата звернення: 10.11.2020).
23. Коваль З. О. Оцінювання ефективності вартісно–орієнтованого управління підприємством в екосистемі інновацій. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2011. № 714. С. 348–357.
24. Косянчук Т.Ф., Кучма С.В. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства за сучасних умов. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 3. С. 113–116.
25. Кравченко О. А., Ільницький В.В., Ульяновський О.І. Забезпечення результативності і ефективності виробничої діяльності підприємства. Економіка: реалії часу. 2013. № 3. С.29 - 35.
26. Кузьменко Л. В., Кузьмін В.В., Шаповалова В.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Херсон. 2003. 240с.
27. Левчак І.Я. Вартість підприємства як критерій ефективності управління. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2014. № 1 (42). С. 104–108.
28. Лозовський О.М., Чабан Ю.С. Управлінський контроль як складова ефективної діяльності підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 6 (3). С. 16–19.
29. Луцик Ю. О. Місце України в загальному рейтингу конкурентоспроможності. Modern Economics. 2018. URL:

<https://modecon.mnau.edu.ua/place-of-ukraine-in-globalcompetitiveness> (дата звернення: 15.10.2020).

30. Майстро Р.Г., Щербак Ю.С. Науково-теоретичні основи ефективності. Вісник НТУ «ХПІ». 2014. № 32 (1075). С. 97–102.
31. Метеленко Н. Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія. Запоріжжя: КПУ. 2010. 480 с.
32. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект: монографія. К.: Аграр Медіа Груп. 2013. 483 с.
33. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 05.11.2020).
34. Парасій-Вергуненко І.М. Операційний аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства: комплексний підхід. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка: наук. журнал. Острог: НУ «ОА». 2017. № 4 (32). С. 207–212.
35. Пеняк Ю. С. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Інфраструктура ринку. Одеса. 2018. С. 138- 143.
36. Погорелов С.М., Леденко О.В., Матяж О.А. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. Вісник НТУ «ХПІ». 2015. № 26 (1135). С. 76–82.
37. Пономаренко В. С., Гонтарева І.В. Проблема оцінки системної ефективності функціонування та розвитку підприємства. Економіка підприємства та управління виробництвом. 2011. №. С. 5-8.
38. Річний звіт підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2019 рік. URL: <http://obmol.com.ua/data/520.pdf> (дата звернення: 10.11.2020).
39. Савицька О. М., Салабай В. О. Особливості методології оцінювання ефективності та результативності в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємства. Сучасні підходи до управління підприємством: зб. тез доп. X Всеукр. наук.-практ. конф. 11 квіт. 2019 р. Київ: КПІ ім. Ігоря

Сікорського. Політехніка. 2019. С. 152. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua> (дата звернення: 10.06.2020).

40. Савіна Г.Г., Скібіна Т.І. Фактори зовнішнього та внутрішнього впливу на рівень ефективності управління підприємством комплексу комунальних послуг. Ефективна економіка. 2016. № 12.

41. Соколюк, Г. О. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств у контексті євроінтеграційних процесів. Проблеми економіки. № 3. 2015. С.86-92.

42. Степанчук С.О., Єфісько Ю.Ю. Стан та перспективи розвитку молочного ринку України. Економіка та держава. 2018. № 5. С. 99–102.

43. Тивончук С.В., Тивончук Я.О., Павлоцька Т.П. Розвиток ринку виробництва молока в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Економіка АПК. 2017. № 4. С. 25–31.

44. Тимофіїв Т. О. Перспективи розвитку вітчизняного молочного скотарства в контексті тенденцій на світовому ринку молока. Аграрна економіка. 2012. № 5. С. 14-17.

45. Технічна енциклопедія TechTrend. URL: <http://techtrend.com.ua/index.php?newsid=5898> (дата звернення: 20.05.2020)

46. Уткіна Ю.М. Чинники забезпечення економічної ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. Економіка підприємства. 2015. № 49. С. 273–277.

47. Федулова І. Ринок молочної продукції України: можливості та загрози. Товари і ринки. 2018. № 25. С. 15–25.

48. Цар Г.В. Основні тенденції та перспективи розвитку харчової промисловості України. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.13. С.262-267.

49. Цимбал В. О. Шляхи подолання кризи в молочній галузі. Агроінком. 2010. № 1-3. С. 21–28.

50. Череп А.В. Ефективність як економічна категорія. Ефективна економіка. 2017. №1. с.1 – 4.

51. Шевченко О.О. Сучасні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2015. № 3. С. 37.
52. Ширяєва Н.Ю. Практичний інструментарій маркетингового потенціалу підприємства: зб. наук. праць за матер. української наук.-практ. конф., 31 травня 2011 р. Одес. держ. акад. буд -ва та арх-ри. Одеса: ОДАБА. 2011. С. 111-115.
53. Шиян Н.І. Сільське населення у формуванні регіональних особливостей виробництва молока. Економіка АПК. 2013. № 1. С. 49–54.
54. Шляга О.В., шипуля Л.І. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Випуск 8. С. 75–81.
55. Шляга О.В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. 7. С.66–75.
56. Шубравська О.В., Сокольська Т.В. Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тен денції і вітчизняні перспективи. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_08_2_80_uk.pdf (дата звернення: 05.06.2020).
57. Щербина С. В. Зовнішньоторговельна політика України та її вплив на експортний потенціал молокопереробних підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/dutp/2011_1/txts/Scherbina.pdf (дата звернення: 20.08.2020).
58. Янишин Я.С. Розвиток вітчизняного молочного скотарства в контексті світових тенденцій ринку молока. Економіка АПК. 2013. № 4. С. 82-85.
59. Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія. Одеса: Атлант. 2013. 470 с.
60. Ярова І.Є., Мішеніна Н.В. Економічний аналіз: навч. пос. Суми: Сумський державний університет. 2014. 306 с.
61. Яцковий Д.В. Сучасні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 4(51). С.183-188.

62. Ячменьова В.М. Ефективність управління діяльністю промислового підприємства та діагностика загроз: монографія. Сімферополь: ВД АРІАЛ. 2010. 472 с.

Додаток А

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)

На 31.12.2019

Форма № 1

Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	2903	2557	0
первісна вартість	1001	3509	4049	0
накопичена амортизація	1002	(606)	(1492)	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	93906	85431	0
Основні засоби	1010	489890	495926	0
первісна вартість	1011	545929	612662	0
знос	1012	(56039)	(116736)	0
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	0
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	0	0	0
Знос інвестиційної нерухомості	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	0
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0	0
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	7631	2700	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	594330	586614	0
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	87731	90109	0
- виробничі запаси	1101	33637	36096	0
- незавершене виробництво	1102	0	0	0
- готова продукція	1103	54059	53962	0
- товари	1104	35	51	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	105696	144354	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	5385	8489	0
з бюджетом	1135	7644	0	0
- у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	0	0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	23032	16516	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	6669	9109	0
- готівка	1166	1773	1832	0
- рахунки в банках	1167	4896	7277	0

Продовження додатку А

Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
- в резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
- в резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
- в резервах незароблених премій	1183	0	0	0
- в інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	1596	1232	0
Усього за розділом II	1195	237753	269809	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	832083	856423	0
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	15000	15000	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0	0
- емісійний дохід	1411	0	0	0
- накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	1278	1278	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	418444	384641	0
Неоплачений капітал	1425	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	434722	400919	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	49030	46109	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	123138	147296	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	4631	319	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
- довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
- благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви	1530	0	0	0
- резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
- резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0	0
- резерв незароблених премій	1533	0	0	0
- інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	176799	193724	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	17256	17125	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	57636	80442	0
товари, роботи, послуги	1615	90932	105524	0
розрахунками з бюджетом	1620	3270	5966	0
- у тому числі з податку на прибуток	1621	1272	144	0
розрахунками зі страхування	1625	2100	2624	0
розрахунками з оплати праці	1630	8956	11452	0
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	28628	19513	0
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	11216	18835	0

Продовження додатку А

Поточні забезпечення	1660	11216	18835	0
Доходи майбутніх періодів	1665	97	97	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	471	202	0
Усього за розділом III	1695	220562	261780	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	832083	856423	0

Додаток Б

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1752721	1718859
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1505362)	(1457263)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий:			
прибуток	2090	247359	261596
збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
- зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
- зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	2666	2579
- дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
- дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(44162)	(34643)
Витрати на збут	2150	(161446)	(113921)
Інші операційні витрати	2180	(38388)	(36869)
- витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
- витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	6029	78742
збиток	2195	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	991	1484
- дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(36904)	(30503)
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	(3978)	(6478)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	0	43245
збиток	2295	(33862)	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	59	-8438
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	0	34807
збиток	2355	(33803)	0

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-33803	34807

Додаток В

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2018 р.
Форма №1

Актив	Код рядка	Код за ДКУД 1801001	
		На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3 098	3 300
первісна вартість	1001	4 401	5 353
накопичена амортизація	1002	(1 303)	(2 053)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	24 608	57 646
Основні засоби	1010	223 515	209 890
первісна вартість	1011	388 698	417 923
знос	1012	(165 183)	(208 033)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	7 023	8 513
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	258 244	279 349
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	73 901	85 590
Виробничі запаси	1101	31 053	33 496
Незавершене виробництво	1102	294	0
Готова продукція	1103	42 543	52 059
Товари	1104	11	35
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	90 066	110 673
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	9 284	45 155
з бюджетом	1135	12 310	7 644
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0

Продовження додатку В

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	6 540	23 605
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	17 316	6 669
Готівка	1166	996	1 774
Рахунки в банках	1167	16 320	4 895
Витрати майбутніх періодів	1170	633	733
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	14	1 064
Усього за розділом II	1195	210 064	281 133
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	468 308	560 482

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	15 000	15 000
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	123 951	164 887
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 278	1 278
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	42 550	42 905
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	182 779	224 070
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	163 951	175 859
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0

Продовження додатку В

Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	163 951	175 859
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	8 688	17 256
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	77 472	91 867
розрахунками з бюджетом	1620	2 905	3 270
у тому числі з податку на прибуток	1621	1 423	1 272
розрахунками зі страхування	1625	2 391	2 100
розрахунками з оплати праці	1630	11 174	8 956
одержаними авансами	1635	17 664	29 648
розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	97	97
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1 187	7 359
Усього за розділом III	1695	121 578	160 553
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	468 308	560 482

Примітки: Необоротні активи на кінець року складають 279349 тис.грн. Оборотні активи на кінець року складають 281133 тис.грн. Поточні зобов'язання на кінець року складають 160553 тис.грн., в т.ч. з бюджетом 3270 тис.грн., з оплати праці 8956 тис.грн. Нерозподілений прибуток на кінець року складає 42905 тис.грн.

Додаток Г

3. Організація	1. Достатній рівень	1.Застарілість матеріально-технічної бази підприємства.
4. Виробництво	1.Перевірені і надійні постачальники Буського МКЗ; 2.Собівартість продукції низька зарахунок зниження рівня виробничих витрат і залишку невеликого рівня прибутку.	1. Зношеність основних фондів. 2.Високий рівень не завантаженості виробничих потужностей. 3.Висока матеріальна енергомісткість продукції. 4.Низька іноваційність , підприємств 5.Задовільність якості продукції; 6.Високий ступінь спрацювання устаткування - до 70% за окремими групами
5. Фінанси		1.Недостатність обігових коштів і коштів на технічне переоснащення виробництва.
6. Інновації	1.Запровадження нової сучасної упаковки 2.Розширення лінії йогуртів з лактузою	1.Недостатність впровадження відповідних нововведень для ефективної діяльності. 2.Нестача значного обсягу коштів для необхідного переоснащення виробництва.
7. Маркетинг	1.Незначний вплив на ціну таких важелів маркетингу, як реклама і просування товару	1.Не застосовність у збутовій діяльності комплексу маркетингу.